

ՀՈՒԴՈՎԻԿՈՍ

ԿԱԾ

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՏՂԱՅ

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ

—
1897

✓ Թ
201

7999

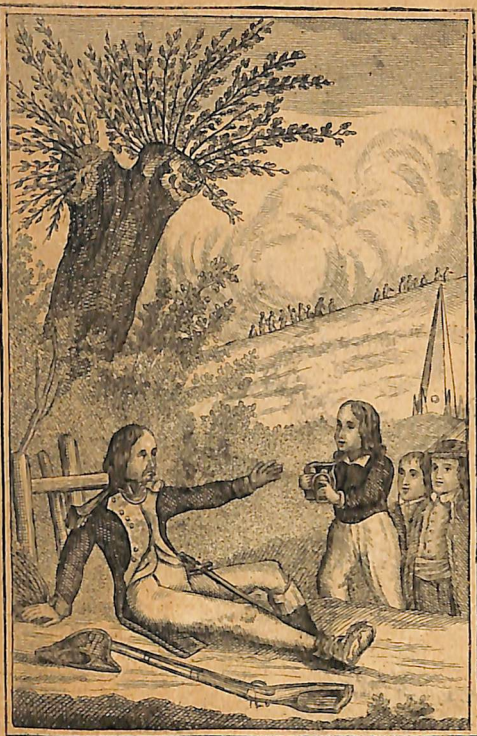
ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՄԱՆԿԱՆՑ

10

ՀՈՒԴՈՎԻԿՈՍ

Tip 61.

ԱՌԻԴՈՒԻԿՈՍ

Թ
201

ՀՈՒԴՈՎԻԿՈՍ

Կ Ա Մ

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՏՂԱՅ

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՍՈՐՐԲ ԴԱԶԱՐ

—
1897

Հ Ո Ւ Թ Ո Վ Ի Կ Ո Ս

ԴԼՈՒԽ Ա.

Կորստած տղայ մը.

ԼՈՐԵՆՑԻՈՍ Լինէր աղքատ վարձ-
ւորը. առաւօտանց անտառը դացեր՝
ու բոլոր օրը աշխատած էր փայտ ժող-
վելու. երբոր իրիկուն եղաւ, կացինը
ուսը ճամբայ ելաւ տուն դառնալու:
Մէյ մ'ալ յանկարծ անտառին մէջէն
աղու մը լալու ձայն լսեց: — Ո՛հ, ը-
սաւ, գթասիրտ վարձուորը, անշուշտ
կորսուած աղայ մը պիտի ըլլայ, եր-
թամ գտնեմ ու շխտակ ճամբուն
վրայ հանեմ:

Եստ աշխատութեամբ թուփերուն
մէջ մտաւ և մէկ մեծ կաշնիի ծառի
մը քով հասնելով՝ որ փշալից ծառե-

201-76

րով պատած էր, տեսաւ վեց եօթը տարուան խեղճուկ տղայ մը, որ ծուռնկ դրեր ու ջերմեռանդութեամբ սև սև գեղեցիկ աչուռները երկինք կը վերցընէր, և արցունքերը մարգարտի պէս երեսէն վար կը թափէին. շատ կոկիկ հագուած էր, բաճկոնը աղնիւ չուխայէ շինած, մէկալ զգեստն ալ ձիւնի պէս ճերմակ. երկան ու սև մաշերը ուսերէն վար կը կախուէին, վիզն ալ աղնիւ կերպասէ վընոց մը պըլլեր էր: Տղան սկսաւ գաղղիւրէն կանչել Ո՛հ Աստուած իմ, Աստուած իմ, ողորմէ ինձի:

Լորենցիոս չէր հասկընար գաղղիւրէն. բայց անոր զուրցուածքին կերպը սիրտը շարժեց: Տղան զինքը տեսնելուն պէս գիմայը վազեց, և առանց վախճալու անոր ձեռքը բռնելով՝ գերմաներէն սխալ խօսելով՝ կ'աղաչէր, որ զինքը մօրը տանի: Լորենցիոս հարցուց թէ ո՞ւր է մայրդ, և սև լինչպէս կորսուեցար: Տղան ալ սկսաւ կրցածին չափ իր միտքը բացատրել, թէ ես Գաղղիայ ծնած եմ. և անունս Լուգովիկոս է, իմ ծնողքս պանդխտութեամբ եկեր էին Գերմանիա՝ Գաղղիոյ խուովութիւնը սկսած ատենները. իմ

հայրս փախող իշխաններէն մէկուն հետն է, ես և իմ մայրս Դրեվերի ըսուած տեղը գացինք, բայց երբոր գաղղիացուոց զըբըր հոն մօտեցան՝ պէտք եղաւ որ նորէն փախչինք, և ան օրը աս անտառին մօտ գեղմը հասանք: Հոն երբոր մեզի համար կերակուր կը պատրաստուէր պանդոկին մէջը, ես ուղեցի քիչ մը վազվըղել. մայրս հրաման տուաւ, բայց պատուելոց որ պարտեղէն գուրս չելլէմ. ես ալ ուրախութեամբ աս դիտ ան դին կը վազէի կը ցաթիկէի մէյմ'ալ աղուոր թիթեռնիկ մը տեսայ, որուն նմանը կեանացս մէջ չէի տեսած՝ գեղեցիկ գունելով զարգարուած, մէկէն վաղեցի վրան, անիկայ թռաւ գնաց գաշտը, ես ալ մօրս արգելքը մոռնալով՝ վաղեցի ետեւէն: Հոն մօտի անտառին մէջէն կը կուռի ձայն մը լսեցի՝ իմ առջի խաղալիքներուս մէջը պղտիկ սրինգիս ձայնին նման, անոր համար սկսայ ծափ զարնել ուրախութեամբ ու թիթեռնիկըս մոռցած՝ սկսայ վաղէլ գէպ ի ան կողմը ուսկից ձայնը կու գար. իսկ ան թռչունը թուփէ թուփ թռչարտելով չէր երեւնար, ու շարունակ կ'երգէր՝ ես ուղեով աչքովս տեսնալ զին

քը մտայ անտառը: Ետքը յանկարծ միտքս եկաւ որ մայրս կ'ըսպասէ ինձի, սկսայ բոլոր ուժովս վազել. բայց չգիտնալով թէ ո՞ր կողմը պէտք է երթալ, գեղ դառնալով տեղ պզտիկ ճամբաներու մէջ մոլորեցայ, և աւելի հեռացայ անկէ, ինչուան առ խիստ թուփերուն մէջ ընկայ. ուսկից ալ չկրցայ գուրս ելլել: Յոգնութենէն ուժս թափած, անօթութենէն նեղացած, ծառի մը տակ պառկեցայ. ետքը Աստուծոյ աղօթք ըրի որ զիս ազատէ:

Մեծ յանցանք ըրեր ես, իմ սիրելի Լուգովիկս, ըսաւ Լորենցիոս, որ ան թիթեռնիկին գոյներուն և կիւռին երգին համար՝ մօրդ հրամանը մոռցար. Լուգովիկոս պուկունքները կախեց, սկսաւ լալ:

Ձէ, չէ. մի լար, ըսաւ, Լորենցիոսը, կարծեմ թէ Աստուած քու զղջումդ տեսնելով քեզի ողորմեցաւ, և կ'ուզէ քեզի օգնել. հիմա պէտք է որ շնորհակալ ըլլաս իրեն և խոստանաս, ասկէ վերջը միշտ խելօք ըլլալու. Ահա տեսար, ո՞վ որ կ'ուզէ իր կամքին հետեւիլ ու միայն խելքին փշածը ընել՝ ինչպէս վտանգներու մէջ կ'իյնայ: Հէ. Թի-

թեռնիկէն ուրիշ սրջափ աղուոր բաներ կան՝ որոնց ետեէն պէտք չէ երթաւ. ու ամէն կիւռի ձայնին մոտիկ պէտք չէ ընես: Աստուած ուզելով ազատել քեզ առ ամէն վտանգներէն, ու իր շնորհքը տալ քեզի որ աշխարհիս մէջ երջանկութեամբ կեանքդ անցնես, ահա առ փորձանքը տուաւ քեզի խրատի համար:

Ասանկ ըսելով Լորենցիոս, մէկ նեղ ճամբէ մը գուրս հանեց Լուգովիկոսը:

ԳԼՈՒԽ Բ

Գիշեր մը.

ԵՐԹԱՆՈՒ առեկներն Լորենցիոս հարցուց տղուն թէ ձեր իջած գեղին առնունը ի՞նչ էր: Լորդովիկոս անունը չէր գիտէր. բայց կրցածին չափ նկարագրըրելով ան տեղը, ըսաւ թէ՛ մէկ լեռան մը տակ էր ան գեղը, և ան լեռանը վրայ մէկ մեծ անտառ մը և աղուոր բերդ մը կար:

Իմացայ ըսաւ Լորենցիոս, Վալաէն պէրկն է ան, հիմայ անկէց երկու փարսախ հեռու ենք: Այսօր դու շատ հոգնած ըլլալով՝ չես կրնար այնչափ ճամբայ ընել, ոչ կերակուր ես կերեր և ոչ հանգչեր ես, հիմա եկու իմ տունս երթանք՝ որ հոս մօտ է, ու քիչ մը բան ուտես. վերջը ձի կը հեծնանք, և շուտով կերթանք մէկտեղ Վալաէն պէրկ. մէկ Ժամուան մէջ նորէն կը գտնաս քու մայրդ:

Աս խօսքը երբ լսեց Լուգովիկոս՝ ուրախութեամբ և առանց վախի սկսաւ

Լորենցիոսի ետեէն երթալ. շուտ մը հասան տունը, որ զուարճալի դաշտի մէջ լինէր մը քով շինուած էր:

Յոհաննա, Լորենցիոսի կնիկը, իր հինգ տղաքներովը, պղտիկն ալ գերկը առած՝ երկանը դիմացը ելաւ, հեռուէն կանչելով. իմացա՛ր իմացա՛ր. գաղղիացի ղինուրները այսօր Վալաէնպէրկ հասեր են, և գունդ մը հեռակա զօրքերու բոլոր անտառին տիրեր են:

Լորենցիոս աս խօսքը երբ լսեց, ապա շած մնաց. Յոհաննան ալ զարմացաւ տեսնելով պղտի գաղղիացի տղէկը. սկսաւ լաւ մը վրան նայիլ. տղաքն ալ մօտեցան անոր, և Եղիսաբեթը ըսաւ. — Ես ինչուան հիմայ կը կարծէի որ գաղղիացիները ահաւոր մարդիկ են, բայց թէ որ ամէնքը աս տղուն պէս շնորհալի են, ալ պիտի չվախնամ՝ առնոյմէ:

Լորենցիոս պատմեց կնկանը տղուն ըսածները, անոր ալ սիրտը շարժեցաւ. Մեղք, մեղք, կանչեց, խեղճուկը անօթի պիտի ըլլայ, երթամ՝ կտոր մը ուտելու բան տամ: Տղաքը ծիծաղելով սիրտ կու տային՝ Լուգովիկոսին ծուռութեամբ գերմաներէն խօսած ականք:

Շուտ մը գնացին, իրիկուան կերակուրի նստեցան. բերին տաք տաք կարմրեցած գեանախնձորը, Լուդովիկոս քանի մը հատ առաւ՝ իր սինակին քովը դրաւ, ու կ'ըսպասէր. վաան զի ինքը գեանախնձորը միշտ մօի հետ կերած էր. տեսաւ որ դրանը քով հաւերը կը պըտըտէին, ասոնք պէտք է խորվել, ըսաւ:

Պատասխան տուաւ Յոհաննա, Սիրելի Լուդովիկ գիտես որ խորված ուտելը մեզի ծանր կը նստի. մենք աս հաւերը կը մեծցընենք՝ կը ծախենք, եւ առած ստակնիս աւելի հարկաւոր բաներու կը գործածենք:

Այսպէս ըսելով, քիչ մը կարագ բերաւ. Լուդովիկոս իրեն գեանախնձորները անով կերաւ:

Ընթրիքէն վերջը, Լորենցիոս դարձաւ ըսաւ. — Տղաս, այսօր չենք կրնար երթալ Վալտէնպէրի, վաան զի հիմայ դաղլիպքիք ան կողմերը բռնէր են, վտանգաւոր է գիշերանց երթալ հոն: Ուրեմն եկու համբերէ ինչուան առաւօտ, վաղը նայինք Աստուած ինչ կը յաջողէ:

Լուդովիկոս կամայ ակամայ խօսքը մօիկ ըրաւ, Թէպէտ շատ կը փափա-

քէր ժամ մը առաջ մայրը տեսնալու: Յոհաննա անոր պատրաստեց անկողնիկ մը, իրեն պղտի տղոց սենեկին մէջ. Լուդովիկոսն ալ պառկած չպառկած անող քուն մը քաշեց:

Յոհաննա դարձաւ գնաց դրանը մէջը նստաւ երկանը քով, ինչպէս որ սովորութիւն ունէին, օրուան աշխատութենէն ետքը նստիլ ու խօսիլ վաղուան համար. փառք տալով Աստուծոյ, որ ան օրն ալ զիրենք հոգաց:

— Ինձի կ'երեւնայ, ըսաւ Յոհաննան, որ վաղը դու մինակ երթաս Վալտէնպէրի. վաան զի ես կարծեմ որ Լուդովիկոսի մայրը իրեն հայրենակիցնէրուն մօտենալը լսելով՝ փախած պիտի ըլլայ, և մէկ տեղ մը ծածկուած, ինչո՞ւն որ իր տղան գտնայ: Թէ որ տղան հետք տանիս, կարելի է Թէ գաղղիկացոց աչքին զարնէ, ու մայրը մէյ մ'ալ չգգտնայ տղան:

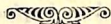
— Իրաւ կ'ըսես, պատասխանեց Լորենցիոս, վաղը ես մինակ կ'երթամ, և լուր մը կ'առնեմ:

— Այնպէս է այնպէս, կրկնեց Յոհաննան շատ լաւ կ'ընես որ առտուն կանուխ երթաս. վաան զի ես հիմա կ'երեւակայեմ որ խեղճ մայրը ինչ մը ա-

մըտուքի մէջ պիտի ըլլայ: Շիտակը
ես ցաւէս կը մեռնէի թէ որ իմ որ
դւոյս մէկը կորսուէր օտար երկիր մը:
Որովհետեւ վաղը Վալտէնպէրկ կ'եր-
թաս, եկու հետդ քանի մը վառեակ
ալ տար. ու ծախէ:

— Շատ լաւ, ըսաւ Լորենցիոսը.
ան հաւերը ինծի հրամանագրի տեղ
կըլլան. որ պահապանները թող տան
երթալու ան պանդոկը ուր Լուդու-
վիկոս կ'ըսէ թէ ինչեր էր մայրը: Հոն
կը հարցնեմ կ'իմանամ, մօրը պահու-
ած տեղը:

— Քիչ մը դժար բան է ընելեքդ,
ըսաւ Յոհանանն. բայց բարի գործք
մըն է, յուսամ որ Աստուած մեզի օգ-
նէ. ապա թէ ոչ էս զբեղ չէի թողուր
որ երթաւ, բոլոր աշխարհքիս ոսկին
ալ տային ինձի: Պարտքերնիս է աղէկ
բան ընելը, Աստուած ալ միշտ բարե-
րարին օգնական և առաջնորդ է:

ԳԼՈՒԽ Գ.

Մօր մը սրտմաշոշոքր.

Երբոր օրը արեւը ծագած չծա-
գած, մեր պատուական վարձուորը,
զամբիւղը շալկեց հաւերն ալ մեկտեղ
սկսաւ դէպ ի Վալտէնպէրկ երթալ:
Քանի մը ժամէն ետեւ նորէն դարձաւ,
բերելով կնոջը պարապ զամբիւղը և
ծախածին ստակը:

Լորենցիոսն ստաւ, և ճակտին քրտին-
քը սրբելով, այսպէս խօսեցաւ:

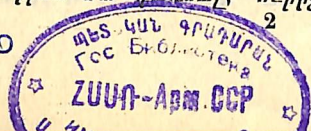
— Երէկ կանուխ հասեր են Վալ-
տէմպէրկ, շատ կառքեր փախստական
մարդիկներով դաղլիւացի զօրքերէն:
Իսկ ցորեկուան մօտ ուրիշ այնչափ
մարդիկ ալ եկեր են՝ որ պանդոկները
պարապ տեղ չէ մնացեր. հոն ուղեր
են աս խեղճերը պատառ մը բան ու-
տել, և ձիերը հանգչելէն ետեւ աւելի
հեռու տեղ երթալ: Փախչողներուն
մէջն էր Լուդովիկոսն մայրն ալ. շնորհ-
քով ու աշխուական խաթունն մը. և
կերակուրի ատենը կը կանչէ զսղան

կարծելով որ պարտեղը ըլլայ: Բայց պատասխան չկայ: Վեր վար տղան փնտռելու ատեն, գունդ մը աւստրիացու հեծեալները կը համնին ու կ'ի մացնեն որ գաղղիացիները ետենուն կու գան. աս խօսքերուն վրայ հրացաններու ձայն կը լսուին: Ամենուն սիրտը կը փրթի. քշուածները սեղանէն կ'ելլան, կը վազեն ձիերը կապելու որ փախչին: Խեղճ մայրը երկու կողմէն մեծ նեղութեանց մէջ կ'իյնայ ու մեռելի գոյն կը դառնայ, մէջ մը ասդիս կը վազէ մէջ մը անդին, մազերը ցրուած, լալով ու ձեռուները շարժելով որոնց որ կը պատահի կ'աղաչէ կ'երգուընցնէ որ օգնեն իր որդին բառալու: Բայց հրացանին ձայները երթալով կը մօտենային, և խեղճ մօրը ընկերները կ'ստիպեն շուտով երթալու որ վտանգի մէջ չիյնան, ու նորէն գերի դառնան Գաղղիա: Իսկ ան կը կանչէր. Ալ լաւ է մեռնիլ քան թէ տղաս հոս թողուլ:

Ան ատենը ծեր մը ասոր կը հաւատընէ թէ տղադ իրեն հասակակիցներուն հետ միատեղ կ'առքի մը մէջ գրուեցաւ շփոթութեան առջի նշան տրուած ատենը: Մայրը չհաւատար կը վա-

զէ պանդուկը. հարցնելու թէ արդեօք իրաւ է անոնք ալ այնպէս է կ'ըսեն. կամ լաւ չիմանալով ըսածը, կամ ան ծերուն խրատովը զինքը ազատելու համար: Մայրը մարմնկաւ ուղեւով չուղելով կ'առքը կը մտնայ, և անոնք հաղիւ թէ կ'երթան, գաղղիացիք կը մտնան գեղը, և կը նստին քշուածներուն թողուցած սեղանին: Ափսոս խեղճերուն, ըսաւ Յոհաննա, բայց իմացա՞ր խաթունին ո՞վ ըլլալը. անուշը հարցուցիր: — Տուվալ խաթուն կ'ըսուի եղեր. ու կ'երևայ թէ ատենօք հարուստ եղած է, բայց հիմա կարօտութեան մէջ էր. և ինչպէս ըսին զգեստը պարզ առանց ոսկիի և բարակ զարդերու, նոյնպէս կ'առքն ալ, անուռկն ալ պղտիկ. իրեն ու տղուն և ան ծեր քշուածներուն համար պատրաստուած կերակուրն ալ շատ սակաւապետ: Անոր համար պանդուկապետին կինը որ գաղղիերէն գիտէ, շատ գովեց աս կնկանը համեստութիւնը և անուշկերպը: — Խեղճ մայր, կանչեց Յոհաննան լալով, ի՞նչ կսկիծ պիտի ունենայ երբոր որդին չգտնայ կ'առքին մէջ: Թշնամի գունդերը չեն թողուր, իրեն ետ դառնալ, ուրիշ

201- յ6

տեղէ ալ չկրնար խմանալ թէ ի՞նչ պա-
տահէր է օտար ժողովրդեան մէջ կոր-
սուած տղուն. կը վախնայ որ շատ ա-
տենէ ետքը և գուցէ ոչ երբեք գտնայ
զանիկայ: Անանկ սիրալիր մօր մը
կէջ աւելի մեծ ցաւ կրնա՞յ ըլլալ:

Ես ալ շատ կը ցաւեմ վրան. ըսաւ
Լորենցիոսը, բայց ո՞ր է տղան, գեռ
չարթընցա՞ւ, չե՛լա՞ւ:

— Վայ ինձի, պատասխան տուաւ
Յոհաննան, խեղճ տղան հիմայ անուշ
քուն կ'ըլլայ. բայց երբ արթըննայ
ինչ տխուր լուր պիտի տանք իրեն:

Իրաւ է ըսածդ, բայց ի՞նչ ճար կըր-
նանք ընել: — Ես ուրիշ բան չեմ գի-
տեր, բայց եթէ Աստուծմէ մեզի տրու-
ած սեպելով աս տղան, պահէնք ին-
չուան որ մայրը գտնուի: Կարծեմ որ
Աստուած կամաւ զքեզ ան կաղնիին մօտ
բերաւ, խեղբի՛ն աղօթք ընելու ատե-
նը:

— Ըսածդ աղէկ է. բայց թէ որ
պատերազմը երկայն քըշէ, և կամ,
(Աստուած չի ցուցնէ) թէ որ մայրը
մէյ մ'ալ ետ չգտնայ, թէ որ մեռ-
նելու ըլլայ, մենք ի՞նչ պիտի ընենք:

— Ա՛ն ատենը մերիններուն հետ կը
մեծցընենք անիկայ. ուր որ վեց հոգի

կը կերակրին, հոն կրնայ եօթը հոգի
ալ պահուիլ: Անտարակոյս Աստուած
կ'օրհնէ ան քիչ շահերնիս, թէ որ մաս
հանենք աս խեղճին ալ: Ա՛ն որ հինգ
հացով հինգ հարկուր մարդ կերակրեց,
նոյն տէրը հիմակ ալ կը հոգայ զմարդ:

— Իրաւունք ունիս, պատասխան
տուաւ Լորենցիոսը, բայց թէ որ մեզ-
մէ հարուստ մէկը գուժ ունենայ աս
տղուն վրայ և ուզէ տունը առնել, կար-
ծեմ աւելի լաւ կ'ըլլայ:

— Ա՛տ՝ ան ատենը կ'ըլլայ երբոր ի-
րենք ուզեն. չէ նէ ես չեմ ուզեր հա-
րուստներուն բերան ծռել. վասն զի
դեմած սիրտը հարստութենէն չկա-
խուի: Անոնք մեզմէ աւելի լաւ կրնա-
յին նայիլ աս տղան, բայց այնչափ
լաւ սրտով կը նայի՞ն արդեօք: Ես ի-
րաւցընէ մօր պէս կը սիրեմ զանիկայ,
և չեմ տարակուսիր որ դու ալ հօր
պէս կը սիրես:

— Ինչո՞ւ չէ, կրկնեց պատուական
վարձուորը. և սկսաւ մտածել թէ ի-
րենց քիչ շահովը կրնա՞ր կերցընել և
հագցընել Լուգովիկոսը. բայց ինչ
ճամբայ որ բըռնէր, միշտ պակաս բան
մը կը գտնար: Ա՛ն ատենը Յոհաննան,
իր հաշիւները կտրեց, ըսելով. — Եր-

բոր մէկը կուզէ բարիք մը ընել, պէտք է շատ մանր համբանքներ ընէ. այլ վստահ ըլլայ Աստուծոյ առատութեանը վրայ: Ըսենք թէ մեր պզտիկ Կոտրադոսը օտարաշխարհի մէջ գտնուէր առանց օգնութեան. չէի՞նք փափաքէր որ մարդասէր տանուտէր մը դուրս ունենար, ու իր ծածկին տակ տեղ մը տար՝ իրեն որդւոցը հետ: Ուրեմն ան բանը որ մեզի կ'ուզենք, պէտք է որ մենք ալ ուրիշ ընենք:

Այսպէս ըսելով, արցունքները կը սրբեք:

Լորենցիոսի սիրտը շարժած, ես սիրով կը հոգայի, ըսաւ, աս տղան, բայց մեր ալքատութիւնը զիս տարակուսի մէջ ձգեց:

— Է՛հ, կրկնեց Յոհաննան, մենք կարծածներնէս աւելի հարուստ ենք, դու կ'ուզէիր ինձի համար զգեստ գնել՝ աս օրերս ըլլալու տօնավաճառէն. ահա ան ստակը Լուդովիկոսի համար գործածէ:

— Շատ լաւ և աղնիւ սիրտ ունիս, քուրուակ, կանչեց Լորենցիոս զուարթ երեսով, ես ալ պիտի ջանամ՝ որ իմ հաբած զգեստս տարիէն աւելի դիմանայ. աս կերպով կրնանք ատեն մը Լու-

դովիկոսը հոգալ. մնացորդը Աստուած տեսնէ: Աս խօսքին վրայ Լուդովիկոս ալ ներս մտաւ, և բարեւ տալով անոնց, աղաչեց վարձուորին որ ձին պատրաստէ՝ զինքը մօրը տանելու համար:

— Սիրելի Լուդովիկոս, պատասխանեց Լորենցիոս, քու մայրդ երեկ էլ երէ է վաղտէնպերկէն, և հիմայ խել մը հեռացած է: Զքեզ չտեսնալուն համար շատ տրամեր է, բայց ստիպուեր է գեղէն ելլալու. վասն զի թշնամի զօրքերը վրայ հասեր են: Հիմայ անթիւ զօրքեր մարդ ու քու մէջերնիդ կեցեր են, այնպէս որ անկարելի է հասնիլ անոր: Աս խօսքերը լսածին պէս Լուդովիկոս լաց մը փրցուց սաստիկ հեծկըլտալով Յոհաննան նստաւ աթոռին վրայ, գիրկը առաւ տղան, և արցունքները սրբելով. — Մի լար սիրուն տղաս մի լար, կ'ըսէր, համբերէ ու վերջապէս կը տեսնաս քու աղնիւ մայրդ, չիմըկու հիմայ ես քեզի մայրու թիւն կ'ընեմ. զքեզ գտնողը հայրդ կ'ըլլայ, մեր տղաքներն ալ զքեզ եղբօր պէս կը սիրեն:

Լուդովիկոսը չէր ուզեր բանի մը մտիկ ընել, ու շարունակ կու լար. ան ատեն Յոհաննան ուրիշ փորձ մը ընէ.

լու համար, տարաւ զինքը դուրսի դա-
ւիթը, ըսաւ էրկանը որ հանել տայ
մտրուկը արտուէն: — Ո՛հ. ինչ գեղեցիկ
ձիուկ է, կանչեց Լուգովիկոսը. Լու-
րենցիոս վերցուց վրան դրաւ աղան,
ու պըտըցուց դաւիթին մէջ. ինքը
ձիուն հուանէն բռնած. Լուգովիկոս
ուրարուծէնէն մոռցաւ ամէն բան, և
արցունքներուն մէջէն ծիծաղելով կ'ը-
սէր:

Վաղը կամ մէկաւ օր պիտի երթամ
աս պզտի ձիով իմ մայրս գանալու:
— Ահա միւրթարուեցաւ գնաց, ըսաւ
Յոհաննան. աղու մը սրտէն արտմու-
թիւնը փարատելու համար, պետք չէ
շիտակ գէմը տռնուլ, հապա նոր բան
մը մէջ ձգել: Մեղի ալ ասանկ կ'ըլլայ
չատ անգամ. իմ վրաս երբոր արտմա-
լի մոտածմունք մը կու գայ, մէկէն
երգ մը կ'երգեմ, կամ կը խօսիմ պզտի
աղըցս հետ, կամ բան մը կը պատ-
մեմ, կամ պարտեղը կը նայիմ ծաղ-
կրներուն վրայ ու կը զուարճանամ:
Քանի մը օր առաջ տրտմութիւն մը
եկեր էր վրաս, մէյ մ'ալ Եղիսաբէթը
ինձի փունջ մը ծաղիկ բերաւ որ ին-
քը ժողվեր էր, ամէն տրտմութիւնս
փարատեցաւ: Իրաւ է որ աս անմեղ

հնարքը ամէն անգամ չէն կրնար նե-
ղութիւններու դէմ կենալ, բայց ան
ատենը աչքերս վերցնեմ, և կը մտա-
ծեմ Աստուծոյ անչափ բարութիւնը,
որ հոգ կը տանի մեր ամէնուս վրայ,
և աս աշխարհքիս անցաւոր նեղու-
թիւններէն վերջը յաւիտեանական ու-
րարութիւններ մեզի կը պատրաստէ:
Այսպիսի խօսքերով, ես աւելի ուժով
ցայ. և իմ սիրտս քիչ ատենի մէջ
գոաւ իր հանգարտութիւնը և ուրա-
խութիւնը:

ԳԼՈՒԽ Դ

Գեղին բնակիչքը .

Շոհս մը գեղին մէջ իմացուեցաւ պղտիկ գաղղիացւոյն հասնելը, և աւ մէնուն հետաքրքրութիւն մը կկաւ զանիկայ տեսնալու . շատ կնկախք և տղաք վազեցին Լորենցիոսի տունը : Գեղացիներուն սովորութիւնն էր ժողովուիլ ամէն իրկուն ժամին գիմացի հրապարակին ուռիներուն տակ, և հոննստած ծուկ . քաջելով ասդիէն անդիէն կը ծրուցէին : Ան իրիկուն Լուգովիկոսն էր եղած ամէնուն խօսակցութեան նիւթը : Լորենցիոս տեսնալով որ գեղին վերակացուն կու գայ, տղուն ձեռքէն բռնեց, և անոր տանելով ըսաւ :

— Գիտնաս որ աս տղան ես պիտի պահեմ իմ տունս մինչև որ իրեն մայրը գտնուի :

Գեղացիները շատ գովեցին Լորենցիոսը իր գթութեանը համար, բայց ու մանք ալ աս գատմունքը ըրին, որ ինքը արդէն սնուցանելու շատ տղաք ու

նենալով, այնչափ խոհեմութիւն չէր նոր բեր մըն ալ աւելցնէր : Անոնց մէջէն կըրդիոս անունով մէկը որ ցածին մէկն էր և գաղտուկ թշնամի Լորենցիոսին, ելաւ խօսք մը ձգեց թէ պէտք է շուտով գեղէն գուրս վրոնստենք աս պղտիկ գաղղիացին . — Դուք գիտէք, կ'ըսէր, որ աս քուածները Գաղղիոյ թշնամի կը սեպուին . և հիմայ հասարակապետութեան զինուորներնեքը հասնելով, եթէ տեսնան որ մենք անոնց տէր կը կենանք ու տեղ կու տանք, կը սկըսին թալլել մեր տուները, և կրակի տալ : Ո՛վ Աստուած, հիմըկուընէ աջբիս առջևը կու գայ ան սարսափելի թշուառութիւնը : Գեղի վերակացուն բարկութեամբ մը նայելով Լորենցիոսի վրայ, խօսքը տանկ վերջացուց . Ես կ'ուզեմ որ փախտաւան տղան մինչև սահմանագլուխը տալուի . Լորենցիոսն ալ պատժուի քուածներուն կռնակ կենալուն, և ամէնունս վրայ թշուառութեան գոնները բանալուն համար :

Գեղացիներէն շատը, աս խօսքերէն սարսափած, վերակացուն կարծեացը միաբանեցան . բայց ուրիշները աւելի խելացի գտնուելով, սկսան յանդիմա

նեւ Կողոփոսը, և այսպէս մէջերնին մեծ կռիւ մը ելաւ, ամէնքը սկսան կանչուռտել: Գեղին բնակիչները՝ երեսասարգ ծեր ու տղայ և կնկարիք, ամէնքը վազեցին տեսնալու թէ ինչ կայ, ինչ է եղածը: Առիւը երթալով կը տաքնար. բայց գեղին երէցը վրայ հասնելով, սկսաւ ըսել.

— Սիրելի բարեկամներս, ինչո՞ւ պարպ տեղը կը նեղանաք. կասկածնի՞ք և վտանգը միայն գլխի տաքութենէ առաջ եկած բան մըն է. վասն զի մեր գեղին համար ամենեւին վտանգ մը չկայ: Ան կորիճ գաղղիացի պատերազմողները կարծէք թէ այնչափ ցած են, որ պատժեն զձեզ թըշուառ տղայ մը զաւտեղնուդ համար, որ և ոչ քաղաքական պատերազմի մէջ մասնելու բաւական հասակ ունի. մանաւանդ թէ անոնք զձեզ կը պաշտպանեն՝ տեսնալով ձեր ըրած բարիքը աս անօգնական տղան վրայ: Եւ թէ որ ձեզմէ մէկը ասոր համար պըզտի փնտսի մը հանգիպի, թող ինձի սեպուի ան փառսը: Գաղղիացւոյ ըսէք թէ մեր ժողովրդապետը խորհուրդ տուաւ ընդունելու աս տղան. ես կարող եմ զիս արդարացնել: Ես աս առածին

կը հետեւիմ, թէ “ըրէ քու պարտքդ, և բանէ մը մի վախնար”:

Այսպէս խօսելով երէցը՝ բռնեց Լուգովիկոսի ձեռքէն, որ կու լար՝ ասանաակ տիկ վէճի մը պատճառ ըլլալուն համար, և ան բազմութեան առջին հանելով՝ ըսաւ, Տէրն մեր Յիսուս օր մը առաքեալներուն առջևը կեցուց տղայ մը և ըսաւ իրենց. Ով որ ընդունի ատանկ տղայ մը, զիս կ'ընդունի. դարձեալ ապսպրեց, չըլլայ թէ աս պղտիկներէն մէկը արհամարհէք, վասն զի չուղեր ձեր երկնաւոր հայրը որ անոնցմէ մէկը կորսուի: Այսպէս հրամայեց մեր Փրկիչը. սիրելի բարեկամք հիմայ աս տղան ալ կորսուած էր, բաց մեր բարի Լորենցիոսը զինքը գտաւ, և տարաւ իր տունը: Դուք կ'ուզէք որ հիմայ նորէն թողունք ասիկայ, և երթայ մուրալով աշխարհքիս մէջ թափառական պաղտի կորսուած գաւնուկի մը պէս: Թէ որ ասանկ ընելու ըլլաք, կը տրտմեցնէք Աստուծոյ հրեշտակները, որոնց սիրելի են տղաքը՝ կը թշնամանէք զԱստուած՝ որ իրեն կը սեպէ տղոց եղած ամէն փառսը: Զէ չէ, սիրելիք, ետ կեցէք աս մտածմունքէն, ու ջանացէք

արժանի ըլլալու երկնային օրհնութեանը. գուժ ցուցնելով աս խեղճուկին վրայ՝ ինչպէս բարի Լորենցիոսը. որպէս զի Աստուած ալ ձեր որդւոցը վրայ գուժ ունենայ: Հիմայ որ մենք հոս կեցեր ենք աս ծառին տակը, ձեր տղոցմէ քանինքը պատերազմի մէջ պաշարուած են ամէն վտանգներէ. ո՞վ գիտէ որ ան կտրիճներէն մէկը իր ընկերներէն հեռու՝ օտար երկրի մը մէջ վերաւորած երեսի վրայ թողած ըլլայ, և Աստուած ձեր աս գլխովեանը նայելով անոր ալ բարերար մարդ մը չի՞ զրկեր իրեն օգնելու համար:

Աւագերէցը երբոր աս խօսքը կ'ըսէր, շատ մայր, քոյր, և նոր հարսեր սկսան լալ, ծերերն ալ չկրցան արշուճնին բռնել: Ամէնքը խօսք տուին հեռակէլու իրենց յարգելի հովուին. խրատին սկսան գովել Լորենցիոսը, և յանգիմանել չարասիրտ Ադոգիոսը, որ սուտախերով գիղէնք պղտորեց: Իսկ մեր պղտի Լուգովիկոսը շնորհակալութեամբ պագաւ երկցուն ձեռք. ան ալ ապսպրեց տղուն որ երկրորդ օրը իր տունը գայ:

ԳԼՈՒԽ Ե

Ժողովրդապետ .

ԱՌԱՍՏԸ Լուգովիկոս ելաւ պատրաստուեցաւ իր այցելութիւնը ընելու. մաքրեց լաւ մը իրեն կապոյտ զգեստը. և աղաչեց Զոհանային որ քիչ մը մազերը շքակէ. Գորբատոսին յարգէ գլխարկը առաւ ու գնաց: Աւագերէցին տունը մտնալուն պէս, բարեւ տուաւ, ու ըսաւ, ահա կուգամ շնորհակալ ըլլալու հրամանքիդ, երէկ զիս պաշտպանելուդ համար:

Աս ժողովրդապետն յարգելի ծեր մըն էր, և տղոց վրայ շատ սէր ունէր, գաղղիներէն լաւ կը սասկնար, և իր գրքարանին մէջ շատ գաղղիներէն դրքեր ունէր. բայց ամենեւին վարժութիւն չէր ըրած խօսելու, առիթ չունենալով վարժելու ան գեղին մէջ, ուր քառսուն տարիէ ի վեր կը բնակեր: Ուստի սկսաւ Լուգովիկոսի հետ գերմաներէն խօսիլ. բարեւ առաւ, և հրաւիրեց քովը նստելու: Խօսակցու-

Թիւնը գիտելով աւազերէցը, իմացաւ որ Լուգովիկոս աղէկ կը թուլթիւն մը առած է, և իրեն մայրը աղնիւ սիրտ մը և հարուստ միայք մը ունի եղեր: Վերջը, — Նայինք կարգաւ գիտեալ, ըսաւ:

— Պատասխանեց Լուգովիկոս, դադարէն կարգաւ գիտեմ, բայց գերմաներէն դեռ չէ:

Աւազերէցը գնաց գրքարանէն գաղարկէրէն գիրք մը բերաւ Լուգովիկոսի առջևը դրաւ, ան ալ կարդաց մեծ գիւրուլթեամբ և լաւ հիշմամբ:

— Քեզի ո՞վ դատուուաւ, հարցուց աւազերէցը, զարմացած:

— Իմ մայրս, պատասխանեց Լուգովիկոս, էս չեմ ունեցած ուրիշ վարպետ:

Աւազերէցը հարցուց կրօնքի բաներու վրայ. Լուգովիկոս պատասխանեց ամէն հարցմունքին բարեպաշտութեան հոգով մը: Խօսեցաւ նաեւ կոտրուկ սրտով Աստուծոյ Բարութեանը վրայ առ մարդիկ. ստեղծողին նախախնամութեանը վրայ, որ մեզի օգտակար կ'ընէ քաջած նեղութիւններս. և ան վստահութեանը որ պիտի ունենանք առ Աստուած. դարձեալ, յաւիտենա-

կան կենաց համար՝ որ պիտի վայելնք մէկալ աշխարհքին մէջը, թէ որ պահէնք Աստուծոյ պատուիրանքները:

Բարի ծերը կ'ուրախանար ասոնք լսելով — Կը տեսնեմ, ըսաւ, որ մայրդ տըպաւորեր է սրտիդ մէջ ան պատուիրանքները՝ որոնք զինքը զօրացուցեր են իր Թշուառութեանցը մէջ. իւրաքանչէ՛րք իստոնէի մը մեծ մխիթարութիւն է իր քաջած վիշտերը Աստուծոյ սիրոյն համար: Գու ալ շատ բաղդաւոր ես, որ ասանկ լաւ մայր մը ունիս. իմ սիրելի աղաս:

— Ո՛հ ի՞նչ պատուական, ի՞նչ սիրելի մայր է իմ մայրս, կանչեց Լուգովիկոս առ ընկերը արցունքով լեցուած. զիս ալ ի՞նչպէս կը սիրէր, չեմ կրնար ըսել: Շատ քերմեռանդ է իմ մայրս, ամէն օր՝ առաւօտ իրիկուն աղօթք կ'ընէր ինձի հետ, մասնաւորապէս հօրս համար, խնդրելով Աստուծակէ՛ որ օր մը նորէն արժանի ընէ մէկ զմէկ տեսնալու. և դարձրնէ զանիկայ իր հայրենիքը. մեղք իմ խեղճ մօրս. ախ, որչափ կը տրտմէր հայրենիքէն հեռանալուն և հօրմէս բաժնուած ըլլալուն համար: Թէ որ մէկը վրայ հասնէր, մէկէն կը քանար հանգարտ երեսնալու,

և ոչ երբեք մէկու մը գանդաբեր էր։ Միայն իրիկուները սենեակ մտած առտենը՝ կը հառաչէր՝ արցունքոտ աչքերը երկինք վերցընելով։

— Լաւ է, լաւ է, ըսաւ երեցը. Աստուած կը լսէ թէ իրեն, և թէ քու աղօթքիդ։

— Ես ալ այնպէս կը հաւատամ, կրկնեց Լուգովիկոսը, բայց քանի մը բան կայ որոնց չեմ կրնար խելք հասցնել։ Երբոր էս կ'աղօթէի անտառին մէջը, Աստուած ինձի շուտ մը մօտիկ ըրաւ ու խաւրեց բարի Լորենցիոսը. բայց ահա իրեք օր է որ իրեն կ'աղաչեմ որ զիս մօրս քով տանի, և կ'երեւայ որ չուզեր լսել աղօթքիս։ Երտակը թէ որ էս իրեն տեղը ըլլայի, շուտ մը մօտիկ կ'ընէի մարդկանց, և կուտայի ամէնուան իրենց ուզածը։

— Ան ատենը անոնց մեծ թշուառութեանց պատճառ կ'ըլլայիր սիրելի Լուգովիկոս. Աստուած որ ամէն բան կը ծանցնայ, գիտէ ինչ պէտք է մարդկանց։ Ինքը ամենէն խելացի է, և միշտ մեր բարիքը ուզելով, չի կրնար յանձն առնուլ մեր ամէն ուզածը, կամ գոնէ ան կերպով որ մենք կ'ուզենք։ Եստ անգամ մարդկան փափա-

քը անկար է. և շատ բան որ մենք օգտակար կը կարծենք, կրնան փառսակար ըլլալ մեզի։ Բայց աղօթքը առմենեկն պարապ չէ. Աստուած երբեմն իրենց օգնութիւնը ուշ կուտայ, բայց միշտ ան կերպով որ աւելի շահաւոր ըլլայ մեզի։ Տես՝ հիմայ ինքը զբեղ հոգաւով նոր ծնողք տուաւ քեզի. ասանկ ալ կրնայ մխիթարել քու մօրդ սիրտը, և զբեղ օր մը իրեն գիրկը տանի։

— Ո՛հ, իմ սիրելի մայրս, կանչեց աղանձ խաջած և գնելով ձեռուները կուրծքին վրայ, ա՛հ չեմ կրնար բացատրել որչափ կը սիրեմ զքեզ, և որչափ կը ցաւիմ որ իմ անխեղձութեանս համար սիրտդ կտորած եմ։ Ա՛հ, ո՛վ գիտէ, որչափ պիտի ցաւի իմ պատճառաւ։

Այսպէս ըսելով Լուգովիկոս, սկսաւ լալ։

— Թող, թող, պէտք չէ այնպէս տրտմիս տղաս, ըսաւ ծերը, այլ նայէ որ ջերմեռանդ ըլլաս ու աշխատասէր։ Ես ամէն օր քանի մը ժամ քեզի դաս կուտամ. դադրեցէն կարգաւ լաւ գիտես, պէտք է որ գրել սորվիս, նոյն պէս գերմաներէն ալ կարգաւ։ Ես ջա-

նամ պիտի սորվեցնել քեզի ինչ որ օգտակար կ'երևնայ ինձի: Այնիւ Լուրենցիոսը և իրեն կինը թող կու տան որ դաս ինձի: շիմա գնա, սիրելի Լուգովիկոս, և ալ մի լար. Աստուած կրնայ ուրախութեան փոխել քու ցաւերդ, և քու մայրդ մխիթարել:

Լուգովիկոս ժողովրդապետին տըւած դասերուն լաւ ուշ կը գնէր, և ուսման ժամերը իրեն համար օրուան ամենէն զուարճալի ժամանակն էին: Շատ փափաք ունենալով գիտութեան, նոր նոր հարցմունքներ կ'ընէր. ուրոնք առիթ կ'ըլլային զուարճալի և խելք բացող խօսակցութեանց: Ինքն իր կողմանէ շատ խելք կը բանեցընէր, և միշտ շնորհակալ կ'ըլլար իր վարպետէն:

Ժողովրդապետին անուանը տօնախմբութեան առջի օրը, Լուգովիկոս աղաչեց Յոհաննային որ քիչ մը ստակ տայ իրեն: Ան ալ հարցուց թէ ինչ պիտի ընես,

— Կ'ուզեմ, ըսաւ, բան մը գնել ժողովրդապետին համար:

— Բայց ի՞նչ կրնաս գնել քիչ մը ստակով:

— Գիտեմ որ ինքը ծաղիկ չատ կը սիրէ՝ մանաւանդ վարդը: Զաղացալա-

նի պատշգամին մէջ գեղեցիկ վարդէնի մը կայ՝ որուն ծաղկոները բացուելու վրայ են. ես աղաչեցի ջաղացաւանին որդւոյն որ քանի մը հատ տայ ինձի. ան ալ ուզեց որ ծախէ:

— Շատ աղէկ, կրկնեց Յոհաննան ծիծաղելով մը, ուրախ եմ որ դու կը պատուես ժողովրդապետը, և ահա ստակը քեզի կու տամ ուղածդ առ:

Լուգովիկոս մէկէն վաղեց ջաղացքը՝ ծաղիկ գնելու:

Տղայ խէնթ ես, պատասխանեց իրեն ջաղացաւանը, որ ստակդ ատ չբացուած վարդերուն համար կ'ուզես տալ: Սպասէ տանը՝ ինչ օր մը, և այնչափ վարդ կը բացուի, որ աժան գնով կրնաս շատ գնել: Ինչո՞ւ կ'ուզես նմանիլ անոնց՝ որ չեն ամբնար տալու իրենց ստակը անանկ պոռուղ մը գնելու համար, որ շաբաթէ մը վերջ աժան աժան կը ծախուի: Պէտք է տղաս՝ քիչ մը սպասել, ժամանակը վարդերը կը ծաղկեցընէ: Լուգովիկոս տրամութեամբ պատասխանեց՝ թէ իրեն համար չէր գնելիքը, այլ պարզէ պիտի տար ժողովրդապետին իրեն անուան օրը. — Ասոր խօսք չի կայ, սիրելի, բայց ստակդ քեզի պա-

չէ. վասն զի ես քեզի չէ թէ միայն փունջ մը վարդ կու տամ, հապա ամբողջ վարդին տունկը: Մեր պատուական ժողովրդապետին համար ինչ ալ ընենք, կ'արժէ:

Ինչ ուրախութիւն եղաւ Լուգովիկոսին, երբ ծափելով առաւ վարդենին, զարկաւ կոնակը և վազելով աւազներիցուն գնաց, ու պարգևեց իրեն՝ ըսելով աս խօսքը, որ կարգացեր էր գրքի մը մէջ. «Աստուած վարդով զարդարէ կենացդ ճամբան»:

— Ո՛ւսկից առիւր աս գեղեցիկ վարդենին, հարցուց երէցը՝ սիրտը շարժած. Լուգովիկոս պատմեց իրեն թէ ինչ կերպով ստացեր էր, և ժողովրդը դապեալ շատ հաւնեցաւ աշխերտին վրայ, որ այսպէս ջանացեր էր իրեն հաճոյ եղածը իմանալ և ընծայել:

— Աստուած օրհնէ զքեզ, սիրելի Լուգովիկոս, ըսաւ գուն ալ հիմայ կը նմանիս աս գեղեցիկ վարդի ծաղկըներէն մէկուն. նայէ որ միշտ լաւ և բարեպաշտ ըլլաս, ան ատեն աս վարդերէն աւելի գեղեցիկ կը մեծնաս:

Ետքը երբոր Լուգովիկոսի անուան օրը եկաւ, ժողովրդապետը իրեն պար-

գևեց աղօթագրքոյկ մը գաղղիւրէն, գեղեցիկ կազմած ու ոսկեգօծ, որուն վրայ գրեց սուրբ գրքին աս վճիռը, «Գեղեցիկութիւնը և մանկութիւնը ծաղկի պէս կ'անցնին, իսկ ով որ Աստուծոյ կամքը կը կատարէ, յաւիտեան կը մնայ»:

Լուգովիկոս մեծ ուրախութեամբ ընդունեցաւ գրքոյկը, ըսելով ժողովրդապետին, թէ ինչի ասկէ հաճիլի ընծայ չէր կրնար ըլլալ: Եւ իրաւցընէ որ այնպէս էր, վասն զի մէջը շատ գեղեցիկ աղօթքներ կային, որ տղան առանձն իրկուն կը կարգար, թէ եկեղեցւոյ մէջ և թէ իր տունը:

ԳԼՈՒԽ 2

Գեղջկական կեսնը .

Քիչ ատենուան մէջ պըտի Լուգո-
վիկոսը վարժեցաւ իրեն նոր բնակա-
րանին սովորութեանցը, ու Լորենցիո-
սի և Յոհաննային սիրաւ շահեցաւ .
սի և Յոհաննային սիրաւ կը սիրէին
ողաքն ալ եղբօր պէս կը սիրէին
զինքը: Սնոր վրայ ամենուն ցըցուցած
գուլթը՝ մոռցնել տունն անոր թէ ո-
տար տան մէջ է: Թէպէտ սիրաւ միշտ
կը վառէր մայրը տեսնալու փափաքով .
բայց կը մխթարուէր յուսալով թէ
զինքը քիչ ատենէն պիտի գտնայ, և
ողայական բնութեան աս ուրախու-
թիւնը, քիչ ժամանակի մէջ իրեն տխուր
մտածմունքները սրտէն հանեցին: Սյն-
պէս կայտառ էր, և անուշ բնաւորու-
թիւն մը ունէր, որ դեղին մէջը ամէն-
քը երթալով աւելի կը սիրէին զին-
քը:

Սոջի բերանը գիւղական կեանքը ի-
րեն հաճոյ չէր. իր պանդխտութեան
երկրորդ օրը, որ քիչ մը սովորակա-

նէն աւելի ուրախ էր. առաւօտանց
գնաց գեղին տղոցը հետ տեսնալու լի-
նը, և չորս կողմը պառտելէն ետքը
դարձածին պէս, մէկէն հարցուց թէ
պատրաստ է դահլէն:

— Սիրելի Լուգովիկոս, ըսաւ Յոհան-
նան ժպտելով մը, պէտք է որ վարժիս
մեր սովորութեանցը: Հարուստները
դահլէն կը խմեն առտուանց կաթին
հետ, իսկ մենք աղբատներս կաթը կը
խմենք առանց դահլէի, որ աւելի ա-
ժան և առողջարար է. փորձէ ու տես:

Ստանկ ըսելով բերաւ իրեն աման
մը կաթ և մեծ կտոր մը կարմրցու-
ցած հաց: Լուգովիկոս, երկան ատեն
վաղելով դառնալով յոգներ էր. շատ
ախորժելով նախաճաշիկը ըրաւ, և ը-
սաւ իրեն մօրը թէ այնչափ համով
չէր եկած իրեն դահլէն. և անկէջ
ետքը կ'աղաչէր՝ որ իրեն միշտ կաթ
տայ: Վարժեցաւ նաև ընտանեաց պարզ
կերակուրներուն. վասն զի աշխատե-
լով ամէն կերակուր իրեն ախորժելի
կ'երևնար, և ժուժկալութեամբ ա-
ռողջ և ուժով կը մնար:

Մինչև ան ատենը մէկ նեղ փողոցի
մը մէջ սնած ըլլալով, իմացաւ հիմա
որ շինական կեանքն ալ ունի իր զը-

ւարձութիւնը: Յոհաննա որ շատ կը զուարճանար բնութեան գեղեցկութիւնով, կը ջանար որ նոյն զգացմունքը իրեն որդւոյցը և Լուգովիկոսին սրտին մէջ ալ արթնցնէ. որուն հետ անկէ վերջը կրնար գիւրաւ խօսիլ, բաւական սորված ըլլալով գերմաներէն լեզուն:

Օր մը Յոհաննան՝ սենեակը, պատուհանները և հայլին լաւ մը մաքրեր էր, երբոր ներս մտաւ Լուգովիկոսը, ու ըսաւ:

— Աս սենեակը իրաւ գեղեցիկ է բայց ես քաղաքը աւելի գեղեցիկները տեսեր եմ, ուր պատերը ծածկած էին մեծ պատկերներով, պատուհաններուն մէջ տեղը հայլներ ոսկի շրջանակով. և գետինը աղւորո կապերա փռած. հոս ալ անանկ ըլլար ինչ գեղեցիկ պիտի երևնար:

— Սիրելի Լուգովիկոսս, ըսաւ Յոհաննան, մենք գեղացի ենք, չունինք այնչափ ստակ որ ատ մեծագործ բաներուն ծախենք, ուր թողունք որ անոնք հարկաւոր բաներ ալ չեն. մենք որ բնութեան գեղեցկութիւնը միշտ կը տեսնանք, ծիծաղելու բան չէ՞ որ պատերուն վրայ ուզենք անոնք նման

ցընել: Նայե ինչպէս կապոյտ է սա երկինքը. տես ինչպէս կը կանանչնան ու կը ծաղկին անտառները և դաշտերը, ինչպէս ծառերը զուարճալի կերպով ժամին չորս դին կը պատեն. որ արհեստաւորը կրնայ ընել ասոնց նման պատկերք մը: Աս ծաղկներով պատած դաշտ որ՝ պատուհաններուն առջին տարածուած է, այնպէս գեղեցիկ կապերա մըն է որ իշխաններն ալ չեն կրնար ունենալ անոր նման. և աս լիճը որուն մէջը կը նկարուին երկինքը, անտառը, ժայռերը, բերդերը, հայլիէ մը աւելի գեղեցիկ չէ արդեօք, որ և ոչ պալատներու մէջ կը գտնուին: Ինչ կ'ըսես, ասանկ չէ՞ ո՞վ Լուգովիկոս:

— Իրաւ է, ըսաւ Լուգովիկոս, այսպէս գեղեցիկ տեսարան մը չէի տեսած մեր քաղաքը, ուր ամէն կողմ՝ ուրիշ բան չէի տեսնար՝ բայց պատեր ու քարայտակ բախեր. հոս ամէն բան կարծես թէ կը ծիծաղի:

— Տես ուրեմն, թէ ինչպէս մեր բարերար տէրը հոգացեր է զարգարելու մեր բնակութեան երկիրը:

— Ո՛հ, իրաւ որ Աստուած բարի է, կանչեց տղան, և դաշտերը իրեն բա

րուԹեան յայտնի օրինակ մըն էն:

Ամէն առտու Լորենցիոսի ընտանիքը արեւուն հետ կ'ելլային անկողինէն, և արեւը մոնալէն վերջը կը պառկէին. Լուգովիկոսի շատ հաճոյ եկաւ աս բանս:

— Քաղքին բնակիչները խենթ են, կ'ըսէր, որ առաւօտեան զուարճալի ժամերը անկողնի մէջ կ'անցընեն, գիշերուան կէսն ալ արթուն կը կենան: Ահալի լաւ կ'ընէին Թէ որ կանուխ ելլային, կանուխ ալ պառկելու ելլալին:

Շատ կը զուարճանար Լուգովիկոս անտառներու մէջ մոնալ, ելակ ժողվել, և վայրենի ծաղիկներու փունջեր կապել. բայց ամեն բանէ վեր իրեն հաճոյ էին իրիկուան խաղերը ծառերուն տակը կամ մարգագետնին վրայ: Տղաքը զինուորական կրթութիւններ կը ձեռացընէին, ինչպէս պատերազմի ատեններ սովորութիւն է տղոց. անգամ մը Լուգովիկոս կեցեր կը նայէր, վերջը ըսաւ իրենց. — Այգպէս չէ, եկէք ես ձեզի դաս տամ Թէ որ կ'ուզէք:

Տղաքն ալ շատ լաւ, ըսին ուրախութեամբ, և ինքը սկսաւ սորվեցնել ա-

նոնց զանազան զինուորական քալը-լածքներու շարժմունքներ: Ան պղտիկ զինուորները աեսան որ Լուգովիկոսը այսպիսի բաներու մէջ աղէկ վարպետ է, զինքը հաղարպետ ընտրեցին. ինքն ալ ասոր վրայ քիչ մը հպարտացաւ: Ջաղացպանը՝ տղուն աղաջանքովը մէկ Թմբուկ մը դնեց, Յոհաննան ալ Թաշկինակ մը տուաւ դրօշակի տեղ. իսկ Լուգովիկոս Թղթէ նշաններ շինեց, մէկ քանի զինուորներու բաժնեց: Իրիկունները երբ գեղացիք կու գային վառած ծխատերեւները ծառերուն տակ, շատ կը զուարճանային աս զինուորական փորձերով: Ժողովրդապետն ալ երբեմն պատուհանէն կը դիտէր զանոնք, բնական սէր մը ունենալով տղոց վրայ: Գեղացի կնիկներէն մէկ քանին կը յորդորէին իրենց զաւակը, և շնորհակալ կ'ըլլային Լուգովիկոսի որ իրենց տղաքը ասանի կը սորվեցընէր:

Օր մը Յոհաննան ըսաւ իրեն.

— Դու կրնաս լաւ զինուոր մը ըլլալ:

— Ինչո՞ւ չէ, պատասխանեց տղան զուարթ գէմքով:

— Բայց կարելի է որ մահուան վտանգի մէջ խնայաս:

— Գիտեմ, բայց սակայն հայրենեաց համար մեռնելը շատ փառաւոր մահ է:

ԳԼՈՒԽ Է

Հոգ. և Մխիթարաւորիքն.

ԼՈՐԵՆՑԻՈՍ և Յոհաննան երջանկութեամբ անցուցին ամառը: Իրենց աղաքը և Լուգովիկոսը կ'օգնէին դեռ տինը բանելու աշխատութեանց մէջ, և իրենց մեծ մխիթարութիւն կ'ըլլային: Բայց հունձը՝ ինչպէս որ կը յուսային անանկ չեղաւ. ասկէց զատ Լորենցիոս ձի մը կորսնցուց, և ստիպուելով ուրիշ մը գնել, շատ ստակ խարճեց: Տան վարձքը վճարելու ատենն ալ հասաւ, և բաւական ստակ չունէր տալու. գնաց շատ հարուստ գեղացիներուն ընկաւ փոխ ստակ առնելու, բայց անոնք կամ չկրցան կամ չուզեցին անոր օգնել: Լորենցիոս և Յոհաննան մեծ տրամութեան մէջ ընկան, վասն զի իրենց պայմանին նայելով՝ թէ որ չվճարէին վարձքը, պէտք էր տունը աեղը թողուն:

Վճարման օրը եկաւ հասաւ, Լորենցիոս համրեց ստակը, տեսաւ որ յիսուէն

Դիրա կը պահսէր. — Վայ ինձ, ըսաւ, վերակացուն վրաս պիտի տրտնջայ. բայց աս տարուան վարուցանին անյաշ ջողուծիւնը նայելով և իմ ձիուս կոր, սուփը գիտնալով, և մտածելով որ ես յանցանք չունիմ՝ կարելի է թէ գուշ թը շարժի մեր վրայ և աս տղոցը մեզ բըննայ:

— Աստուած տայ, որ այնպէս ըլլայ, պատասխանեց Յոհաննան լալով. ես բոլոր սրտովս կ'աղաչեմ Աստուծոյ որ ողորմի մեր որդւոցը. վասն զի թէ որ ասկէց դուրս ընկնանք, կարծեմ որ չենք գտնար ուրիշ յարմար տեղ մը:

— Ես ալ պիտի աղօթք ընեմ ըսաւ Լորենցիոս, առնէս ելլալէն մինչև վերակացուն երթալու ատենս:

Աս վերակացուն խիստ մարդ մըն էր, և առանց լաւ մտածելու ուղածը կ'որոշըր. ամենևին պատասխան չը տուաւ և ոչ խօսք մը՝ Լորենցիոսի աղաչանքին և անոր պատմածներուն. ստակը համրեց, մնացած պարտքը տեսաւ, և արձակեց վարձուորը ըսելով. — Գիտես մեր գաշինքը. թէ որ այսօր չառնեմ յիսուն լիրան՝ որ կը պահսի իմ հաշուէս, պէտք է որ թողուր ելլաք

ան տեղէն. հիմակուընէ ուրիշ մը պատգաստուած է, և ձեզմէ աւելի մեծ գումար կու տայ ան տեղւոյն համար: Ահա ըսաւ վճռական կերպով մը՝ ցուցնելով պայմանագիրը, ահա քու խոստմեկդ, քու կնիքդ, գիտես որ եղածդ աշխիքը չփոխուիր:

Լորենցիոս գլուխը կախած ճամբայ ելաւ տրտմութեամբ գէպ ի տուն, և մտածելով թէ ի՞նչ բերնով պիտի պատմէ կնոջը և որդւոցը, արցունքները կը թափէին աչքերէն, և կը հառաչէր: Անտառէն անցնելու ատեն, պատաճեցաւ ան կազնիին որուն տակը գտեր էր Լուգովիկոսը, և ծունկ չողելով աղաղակեց տաք սրտով. — Ո՛վ տէր Աստուած, ահա աս տեղս ան խեղճ տղան թողուած ձեռքերը կը վերցնէր գէպ ի քեզի, և դու մտիկ ըրիր իրեն աղաչանքին. հիմա ես ալ զքեզ օգնուծ թեան կը կանչեմ, ո՛հ, գիտեմ իմ կնոջըս, գիտեմ իմ զաւկներուս, գիտեմ Լուգովիկոսին ալ: Դու ըսիր, ո՛վ տէր, Ուղորմած եղէք ուրիշներու, ես ալ ձեզի կ'ողորմիմ: Ես գուծ ցուցուցի աս տղուն վրայ, հիմայ դու ալ գուծ ունեցիր իմ վրաս, ո՛վ տէր:

Լորենցիոս ասանկ աղօթելէն վերջը՝

մեծ քաջալերութեամբ ելաւ, ու հաղիւ թէ հարիւր քայլ մը առաջ գնաց, մէյ մ'ալ Յոհաննան գիմացը ելաւ վազելով:

— Ո՛հ, կանչեց Լորենցիսս. արդեօք թշուառութիւն մը հանգիպեցաւ, ինչ կայ որ ատանկ արտորալով կու գաս:

— Ձէ՛, չէ, պատախանեց Յոհաննան, ամէն բան լաւ կ'երթայ, և սկսաւ խնտալ:

— Վերակացուն չուզեց սպասել որ վերջը վճարես ստակը, այնպէս չէ՛:

— Ա՛հ, այնպէս է, ըսաւ Լորենցիսս:

Յոհաննան ալ ուրախութեամբ. — Ես ալ այնպէս կը կարծէի:

— Հապա ինչպէս խնտալով կ'ըսես:

— Ինչպէս չխնտամ որ Աստուած մեզի օգնութեան հասաւ. սիրտս այն պէս ուրախութեամբ ու երախտագիւտութեամբ լեցուած է, որ կ'ուզէի ամէնուն պատմել՝ չկրնալով սպասել քու դառնալուդ. ուստի վազեցի որ աւետեմ՝ քեզի մեր բախտը: Խալսեցանք մեր պարտքերէն, նայէ, ըսաւ, և ձեռքը բանալով ցուցուց իրեն՝ բսան փայլուն ոսկի:

Լորենցիոս, որ հազիւ թէ աչքերուն

կը հաւատար, կանչեց:

— Տէր Աստուած, ըսէ ինձի ո՞ւր գտար աս ստակը:

— Որչափ ալ մտածելու ըլլաս չես կըրնար գիտնալ թէ ինչպէս գտայ. ուրեմն եկու որ պատմեմ՝ քեզի: Քու երթալէդ ետքը՝ սրտիս վրայ անանկ նեղութիւն մը ինջաւ, որ չեմ կրնար բացատրել. մեծ տղաքնիս գացեր էին Լուգովիկոսին հետ քրիստոնէականի դաս առնելու, մեկալնոնք կը խաղային պարտէզին մէջ, պղտիկն ալ օրօրոցին մէջ կը քնանար: Ես անոնց ղգեսաը մաքրելով սկսայ կարել, և աղօթք ընելով Աստուծոյ՝ աչքս մէյմը օրօրոցին կը դարձնէի, մէյ մը պարտէզին վրայ: Ա՛հ, ըսի, Աստուած ողորմէր աս խեղճ տղոցը՝ որ դեռ չեն գիտեր իրենց վրայ գալու թշուառութիւնը: Արցունքները կաթիլ կաթիլ երեսէս կ'ինջնային: Լուգովիկոսին զգեստն ալ առի կարկառու. և դարձնելու առենս՝ մէկ մեծ ճեղք մը տեսայ, ուսկից բան մը փայլեցաւ աչքիս. քիչ մը ծակը մեծցուցի, մէյ մ'ալ աս ոսկինքէն մէկը վար ընկաւ: Հիմայ եկու մտածէ իմ զարմանքս՝ ահէր Աստուած ըսի. ինչ բան ունին հոս տեղը աս ոսկինք:

րը: Եւ մտածելով վերջապէս անանկ
գրի միտքս որ կամաւ զգեստին մէջ
կարեր էին. և անշուշտ Լուգովիկոսի
մայրը փախչելու ատեն ան վտանգա-
ւոր ճամբորդութեանը մէջ, մտածե-
ր է աս կերպով. քիչ մը ստակ խալել:
Ետքը մէկիկ մէկիկ կոճակները քա-
կեցի, և ամէն մէկուն տեղը ոսկի
դտայ, բոլորը մէկէն քսան հատ: Ա-
հա, տես թէ ի՞նչ կերպով Աստուած
մեզի օգնեց. հիմայ դու կրնաս վճա-
րել վերակացունին, որ զմեզ ազատ
թողու:

— Աղէկ կ'ըսես, պատասխանեց Լո-
րենցիոս մտածելով մը, բայց չեմ գի-
տեր թէ կրնանք գործածել աս ստա-
կը, որ մերը չէ՝ հապա Լուգովիկոսի
մօրը. Աստուած պահէ զմեզ ուրիշ
բանը յափշտակելէն:

— Ես ալ ատ մտածեցի, ըսաւ Յո-
հաննան, բայց վերջապէս մտքէս ըսի
որ Լուգովիկոսի մայրը մեզմէ հարուստ
է, և կրնայ վճարել իրեն տղուն հա-
մար քանի մը ոսկի, մանաւանդ թէ
մենք իրաւունք ալ ունինք պահանջե-
լու, շաբաթը երկու ևս կամ իրեք լիրա:
Անկէջ զատ իրեն համար գլխարկ մը
գնեցինք, զգեստ և ձերմակեղէններ. և

ամէն ծախքը մէկտեղ յիսուն լիրայէն
աւելի կ'ըլլայ, ուրեմն հիմայ ասկէջ
առ ան 50 լիրան, և վճարէ վերակա-
ցունին:

— Իրաւունք ունիս, ըսաւ Լորեն-
ցիոս, մենք կրնանք գործածել խղճմը-
տանքով աս ստակը. և յայտնի կը
տեսնեմ որ Աստուած մեզի օգնու-
թեան հասեր է: Բայց՝ քիչ մը մտա-
ծելէն վերջը ըսաւ, հապա թէ որ վե-
րակացուն զարմանայ այնպէս շուտ
ստակը գանեղուս, ի՞նչ ըսեմ իրեն:

— Ըսէ ինձի համար թէ ինքը տը-
ւաւ աս ստակները, որ առանց իմ
գիտնալուս պահեր է եղեր. ուրեմն
դուն գնա, ես ալ շուտով տուն կը
գառնաս:

— Եկուր եկուր քիչ մը տեղ հետս,
կրկնեց երեկը, որ ցուցընեմ քեզի ան
ծառը՝ որուն տակը դտայ մեր բարի
Լուգովիկոսը: Ահա աս տեղն էր որ
ինքը կ'աղօթէր Աստուծոյ մեծ եռան-
դեամբ. ես ալ հոս կ'աղօթէի քիչ մը
առաջ, Աստուած ալ լսեց ինձի. Ո՛հ
Աստուած իմ, կանչեց Լորենցիոս ձե-
ռունները երկինք վերցընելով, պէտք
է շնորհակալ ըլլամ քեզի, որ մտիկ ը-
րիր իմ՝ աղաքանացս, լսէ հիմայ ալ իմ

չնորհակալուածեան արօթքս: Յոհաննան ծուռնկ չըքեցաւ էրկանը քով, և երկուքը միասեղ ջերմեռանդ արօթքնին նուիրեցին Աստուծոյ:

Ինքը տուն դարձաւ, Լորենցիոս ալ ճամբայ ելաւ Վալտէնպէրկ երթալու. բայց ուշացաւ ետ դառնալու ինչուան կէս գիշեր: Լուսինը լուսաւորեր էր բոլոր գեղը, և ճառագայթները լճին երեսը կը զարնէր, Յոհաննան տանը դրանը դիմացը նստած կը սպասէր էրկանը: Տղաքը արդէն պառկած էին, և իրենց ճամբար ընթրիքը պատրաստ էր. երբոր եկաւ Լորենցիոս, նստեցան և խօսեցան ան օրուան դիպուածները լուռ վրայ:

— Արդեօք գիտէր Լուգովիկոս որ իրեն զգեստին մէջը ան ոսկիները կային, հարցուց Լորենցիոս:

— Կարծեմ չէ. վասն զի ես իրեն ըսի որ կոճակները հաներ եմ, անոնց տեղը մետաղէ ուրիշ կոճակ պիտի կա. բեմ, ինքն ալ հաւանեցաւ:

— Ուրեմն՝ որովհետեւ անոր մայրը չէ ուզած որ խօսուի ան ստակին վրայ, մէնք ալ պէտք է լռենք:

— Ես ալ այնպէս կը մտածեմ, ըսաւ Յոհաննան. կ'ուզեմ զանիկայ

ինայուածեամբ դործածել՝ ինչպէս մեզի յանձնուած աւանդ մը: Որչափ որ ծախք ընենք վրան, կը նշանեմ, իբր թէ տղուն դաստիարակը ըլլայի. ինքը զգեստի և ոսքի ամանի կարօտ էր, ահա հիմայ ստակ ունինք գնելու:

— Աս զգեստին մէջը կարած ոսկին ըսաւ Լորենցիոս, ծածուկ օրհնութիւն մըն էր որ Լուգովիկոս բերաւ մեր տունը: Առանց անոր, չկրնալով հատուցանել մեր վարձքը, պիտի ստիպուէինք ելլալ հոսկէց: Բայց մէնք առատասիրտ գանուեցանք Լուգովիկոսին վրայ, Աստուած ալ աւելի առատ եղաւ մեզի. ահա ասանկ զարմանալի կերպով՝ ամէն բան կը կարգաւորէ Աստուած, և մէկին տեղ տասը կուտայ բարիք ընողներուն:

Երկուքն ալ հանգիստ առին խորունկ լուռութեամբ մը: Լուսինը դեռ կը փալփրլար ծառերուն կանանչ ճիւղերուն մէջէն, գիշերուան անուշ հովը կը տարածէր հեռուէն ծաղիկներուն ահունուհոտութիւնը. իրենց երախտադիտութիւնն ալ աղնիւ խունկի մը պէս սրտերնէն վեր կ'ելար Աստուծոյ առջևը:

ԳԼՈՒԽ Ը

Օտարական գիևոշորներ.

ՄԵ՛կ իրիկուն մը յանկարծ թմբուկ զարնուեցաւ խաղաղ դաշտին մէջը. գաղղիացի գունդ մը կ'անցնէր ան գեղէն, քիչ մը ատենուան համար իջեւան կը փընտռէր: Յոհաննան մեծ վախ ունէր՝ չըլլայ թէ օտար զինուորները խեղճ Լուգովիկոսը չարչարեն, ու նաև զինքը և երիկն ալ անոր պատճառով, որ իրենց երկրէն քըշուած ներուն տղան էր:

Լուգովիկոս լսելով որ մէկ զինուոր մըն ալ պիտի գայ իջեւանելու իրենց տունը. ուրախութեամբ ուզեց հագնիլ կերակի օրուան զգեստը, որպէս զի երթայ ընդունիլ զանիկայ: Բայց Յոհաննան ըսաւ իրեն, գնա ամէն օրուան զգեստդ հագիր. աւելի լաւ է որ դուն Քրիստոսին նման հագուած ըլլաս: Բայց ամէն բանէ աւելի քեզի կը պատուիրեմ գաղղիերէն չխօսիս. զբեզ անոնց ճանչցնելէն աւաջ

թէ իրենց հայրենակիցն էս, պէտք է փորձենք թէ ինչպէս կը վարուին մեղի հետ: Զինուորը աս խօսքիս վրայ մտաւ սենեակը. և շատ ուրախացաւ ատենալով շտկած մաքուր ան տունը, և իր հիւրընկալներուն վրայ աչնիւ ու մարդասէր կերպարանք մը: Նստաւ սեղանին քով, և վառեց իրեն ծխատերեւը Լուգովիկոսին բերած կրակէն: Գորրատոս ալ դրաւ սեղանին վրայ աման մը աչնիւ գարեջուր և գաւաթ մը: Սո միջոցիս Եղիսաբեթ սեղանին սինդոն կը փռէր. զինուորը ծխելէն դադարեւան պէս, ապուրը սեղանին վրայ գրուեցաւ. Լուգովիկոս պատրաստեց երկու աղանձի ձագ խորված: Գորրատոս ալ աղցանը: Մեր զօրականը ժպտելով կը նայէր տղոց վրայ, և սկսաւ ուտել մեծ ախորժակով մը, իսկ Լուգովիկոս՝ կրակին քով քաշուած աշուրները անկեր կը նայէր անոր վրայ:

Քիչ մը ետքը ուրիշ զինուոր մըն ալ եկաւ հոն իր ընկերին, և սկսան տաք խօսակցութիւն մը գաղղիերէն լեզուով: Լուգովիկոսի ականջին իր մայրենական լեզուն անուշ երաժըշտութեան մը պէս եկաւ, ու չկրնա

լով համբերել, ելաւ վաղեց՝ գաղղիւ-
րէն լեզուով բարեւոյ զինուորները:
Ասոնք ալ ուրախութեամբ իրեն գար-
ձան և շատ զարմացան որ գեղացիի
աղայ մը այնչափ գիւրտութեամբ գաղ-
ղիւրէն կը խօսի: Քիչ մ'ալ խօսելով,
անտարակոյս մտքերնին գրին որ
Գաղղիա ծնած պիտի ըլլայ անիկայ,
և հարցուցին թէ ի՞նչ գիտուածով հոս
եկեր ես: Լուգովիկոս ալ պատմեց թէ
ինչպէս ճամբայ ելեր էր իր մօրը հետ,
ինչպէս կորսուեցաւ անտառին մէջ,
ու Յոհաննան և Լորենցիոս իրեն քո-
վը առին զինքը:

Ձինուորները փափաքով մը մտիկ ը-
րին աս պատմութիւնը, շատ զարմանք
ցուցնելով ան բարեպաշտ վարձու-
րին և իրեն կնոջը վրայ:

Երկրորդ օրը բոլոր զինուորներուն
մէջ տարածուեցաւ աս լուրը՝ թէ գե-
ղին մէջը գաղղիացի աղայ մը կայ, և
շատերը վաղեցին տեսնալու զանիկայ.
անոնց զօրապետն ալ լսելով անոր ա-
նունը, ուղեց որ սեղանի կանչէն զան
ալ: Լուգովիկոս խուցէն ելաւ վար ի-
ջաւ, իրեն գեղեցիկ կապոյտ զգեստը
հագած, բաճկոնը և ճերմակ զանկա-
պանները: Յոհաննան ալ անոր սև ու

երկայն մազերը սանաւեց կըրցուց,
ու անանկ ճամբայ ելաւ դէպ ի զօրա-
պետին բնակարանը. մտաւ սենեակը
գլխարկը ձեռքը առած, և բոլոր
սեղանին ատենը, ուրախ և բարեկըր-
թեալ երեւցաւ:

Քիչ ատենէն ան զինուորները գա-
ցին, և ուրիշները անոնց տեղը եկան:
Պզտի Լուգովիկոսը գեղին մէջ իրեւելի
մարդ մը դարձեր էր. և զինուորներուն
ու գեղացիներուն մէջ կռիւ մը ըլլար,
միշտ ինքը մէջ կը ստնար. և որովհե-
տե ասոնք օտար լեզու չէին հասկը-
նար, ինքը քանի մը խօսքով զիրենք
կը հաշտեցնէր. գեղին ծերերուն ու
կտրիճներուն մէջ կը մտնար անոնց
թարգման ըլլալու, և այնպէս երկու
կողմին ալ հաճոյ կ'ըլլար: Շատ զինուոր-
ներ, որ կու գային սպառնալից ե-
րեսով և բարկացած նայուածքով,
Լուգովիկոսին հետ խօսելով կ'անուշ-
նային. անանկ որ աղան շատ թշուա-
ռութիւններէ ազատ պահեց ան գե-
ղը:

Բնակիչքը երախտագէտ եղան իրեն,
և գեղին վերակացուն խոստացաւ Լու-
րենցիոսին տունը ազատ պահել աս
զինուորաց բնակութեան: Աս բանս

հաճոյ եղաւ ամէնուն, Լորենցիոս ալ
քիչ մը հոգի առաւ:

ԳԼՈՒԽ Թ

Վիրաւորութեամբ սպայ մը.

ՔԱՆԻ կ'երթար պատերազմը կը
ծանրանար. գաղղիացիք կը տիրէին Երկ-
րին, գերմանացիք կը ջանային զանոնք
վաճակել: Սաստիկ պատերազմ մը է-
ղաւ գեղէն քիչ մը հեռու, և գեղին
բնակիչքը Ելան բլրակի մը վրայ տես-
նալու պատերազմը: Թէպէտ կը լսէ-
ին Թնդանօթներուն ձայնը, բայց
ծուխը կ'արգիլէր որ չէին կրնար
տեսնալ պատերազմողները. Լուգո-
վիկոս ալ բլուրին վրայ առջի ելլողնե-
րէն մէկը եղեր էր, և ան տեսարանը
ամէնէն աւելի իրեն մտածելու առիթ
եղաւ: Կարծես Թէ ամէն հարուած
իրեն սրտէն կ'անցնէր. վասն զի կը
մտածէր Թէ ան պատերազմով որչափ
մարդկանց կեանքը պիտի կորսուի. Ե-
րեսին գոյնը նեոտած, անշարժ հոն կե-
ցած մտիկ կ'ընէր պատերազմին ազա-
ղակը, և սիրտը չէր քաշէր բերանը
բանալ բան մը խօսիլ:

Պատերազմը ինչուան իրիկուն քչեց. ան ատեն գեղացի մը եկաւ, գողալով պատմեց ինչ որ տեսեր էր: — Ես, ըսաւ, երկու բանակին մէջ տեղն էի, գնտակները ասդինն անդինն սուլալով կ'անցնէին, ես վախէս ետև ետև քաշուելով՝ Թուփերուն մէջ պահուը տեցայ. որչափ կարող եղայ ճամբայ գտնաւ: Դառնալու ատեն հանգիպեցայ մէկ վերաւորուած գաղղիացի սպայի մը, և իրեն կ'ուզէի օգնել, բայց երջանիկ սեպելով զիս, որ կեանքս խալըսցուցի, վազելով իմ ճամբաս եկայ: Երբոր գեղացիին լմնցուց խօսքը, Լուդովիկոս աղալեց քովի կեցողներուն, որ երթան փնտռեն ան վերաւորուած սպայն. ոմանք իրաւցը նէ կ'ուզէին երթալ, բայց չար Կոդգիոսը, ան որ Լորենցիոսին թշնամին էր, հիմայ ալ սկսաւ ըսել. — Ձէ, չէ, մեծ անխոհեմութիւն է երթալը, վասն զի կ'երևնայ որ հրացանները մեզի կը մօտենան, մտիկ ըրէք ինչպէս թնդանթը անտառին մէջ կը թնդայ. ան շուշտ գուռ ալ կը զարնուիք կ'իյնաք: Երբոր պատերազմը լմնայ, զինուորները կը հոգան իրենց վերաւորները. մեզի անօգուտ է զանոնք մտածելը:

Աս խօսքը չաղթեց, և գեղացիք ցրուեցան ասդին անդին. խակ Լուդովիկոս մինակ մնացած աշուրները չորս գին կը պտտցնէր. ինչուան որ Թնդանթին ձայնը կարեցաւ և մէկ ահագելի լուսութիւն մը տիրեց: Ատեն ատեն ականջին՝ օգնութիւն ուղղուը խղճուկ ձայն մը կու գար: Սաքինի տղան, սիրտը սիրով և գլուխը քաշած՝ կ'ուզէր ամէնուն օգնութեան հասնել, մանաւանդ իր հայրենակիցներուն. չկրցաւ զինքը բռնել, և շուտ մը ինջնալով բռնէն. վաղեց գէպի լճին եզերքը, ուսկից որ ձայները կու գալէն: Թուփի մը տակ աղմուտ երկրի վրայ տեսաւ գաղղիացի երիտասարդ սպայ մը, գոյնը նետած՝ բայց գեղեցիկ կերպարանքով, նստած գետնին վրայ: Հրացանի գնտակ մը ձախ ոտքը վերաւորեր էր, անոր համար վերքը պլլելով իր թաշկինակովը մինչև ան գեղը գրեթէ քաշկռուտուելով է. կեր էր հրացանին վրայ կռթնած. բայց ուժը բոլորովին կորելով հոն ճամբուն վրայ էր: Սաստիկ կը ցաւէր վերքը, ուկից շատ արիւն կը վազէր. խեղճը արդէն միտքը գրեթէ որ բոլոր գիշերը ան խոնաւ տեղը պիտի ան

ցընէ, և ինքը զինքը Աստուծոյ յանձնած էր հոգեվաճառքի մը պէս:

Ահա աս միջոցին՝ վրայ հասաւ Լուգովիկոս, և իրեն հետ գաղղիերէն խօսելով սաստիկ գուժ ցըցուց վրան: Սնտէր երիտասարդին անանկ երևցաւ՝ որ երկնքէն հրեշտակ մը ինջած է, և իրեն հետ կը խօսի: Լուգովիկոս ասդին անդին վազէց ջուր գտնալու և օգնութիւն հասցնելու, և ջաղացպանին պատահելով աղաչէց որ իրեն տունը տանի. բայց ջաղացպանը պատահանէց ծանր ձայնով մը՝ թէ աս ընելը վտանգաւոր է, որովհետեւ աս կէքի մը առաջ հրացանի ձայներ հասան ականջիս որ շատ մօտիկէ կու գային. անոր համար չեմ համարձակիր զիս և իմ որդիքներս մեռնելու վտանգի մէջ գնել:

Բայց Լուգովիկոս անոր ոտքը ինկաւ կ'երգուընցներ յանուռն Աստուծոյ՝ որ գլծայ ան խեղճին վրայ. այնչափ աղաչէց, որ ջաղացպանին սիրտը շարժեցաւ և գնաց իր մարդկանցը հրամմեց որ պատգարակ մը առնեն և հետը գան: Աս միջոցին Լուգովիկոս ամանով մը պաղ ջուր առած՝ առաջ անցաւ վազելով եկաւ ու սպային տուաւ, որ

քանի մը հեղ խմելէն վերջը կանչէց. — Ո՛հ ինչպէս կը զովանամ, Աստուած զքեզ վարձատրէ աղին տղայ:

Ջաղացպանը և հետը մանչ մը, եկան վերուցին վերաւորը ու գրին պատգարակին մէջ: Լուգովիկոս անընդթ եղեր էր աս տոնն. բայց հազիւ թէ ջաղացքը հասան, տեսան որ ինքն ալ կու գայ վերաբուժը հետը առած: Վերաբոյժը ոտքը կապեց և յոյս տուաւ որ Աստուծոյ օգնութեամբ կատարեալ կ'առողջանայ, աս խօսքերը Լուգովիկոս գաղղիերէն թարգմանեց, և ղինուորը լսելով շատ միսթարուեցաւ:

Ջաղացպանը քիչ մը ուտելու բան բերաւ անոր որ ուտելէն վերջը քնացաւ. Լուգովիկոս ջանաց որ հիւանդին քովը ճրագ մը գրուի գիշերը, վերջը ինքը ուրախութեամբ տուն դարձաւ:

Հետեւեալ օրը արևուն ծագելէն առաջ հիւանդին գնաց, նոյն տոնէն վերաբոյժն ալ ներս մտաւ, և տեսաւ որ վերաւորը ալէկ վիճակի մէջ է. քիչ մը լաթի ծուէն պէտք եղաւ, Լուգովիկոս շուտ մը Յոհաննային գնաց՝ ուզէց, բայց ան չէր գիտէր ուս

կից գանայ: Լուգովիկոս ես հիմայ կը գտնամ ըսաւ, ու շուտ մը լաթի կտորներ առաւ, ու Յոհաննային և տղոց հետ շուտ մը գղեց տարաւ վիրաբոյժին, հետն ալ գրպանի թաշկինակ մը. և տուաւ սպային ըսելով. — Քու թաշկինակդ արիւնոտ է ասով պէտք է պատել վէրքդ: Այնչափ հոգը ու գուժը, հիւանդին սիրտը շարժեց ու աշուրները արցունքով լեցուած կանչեց. — Աս թաշկինակը ամէն բանէ առաջ աշուրներս սրբելու պիտի գործածեմ:

Լուգովիկոս օրուան մէջ քանի մը հեղկու գար և անոր անկողնին քովը նստելով կը խօսէր, իր մօրը և իրենց տխուր փախստեանը վրայ: Ա՛հ կ'ըսէր չեմ կրնար մտածել ան նեղութիւնը ան հոգը որ իրեն պատճառեցի, և ան արցունքները որ թափել տուի, և ռանց իմ լալուս:

Այսպիսի խօսքեր սպային ալ կը յիշեցընէր իրեն մօրը ցուը՝ երբոր ինքը պատերազմի երթալու եղաւ, և նախ հասարակ զինուոր գրուած ըլլալով ետքը իր խելքովը առաջ գացեր ու սպայութեան պատուին հասեր էր: Ի՞նչ զարմանալի գիպուած՝ կ'ըսէր

Լուգովիկոսին, որ երկուքնիս ալ ասանկ հեռու ենք ընկեր մեր ծնողքէն և հայրենիքէն: Դուն իմ կեանքս խալըս ցուցիր, և ամէն օր նոր նոր ծառայութիւններ կ'ընես ինձի. իսկ ես հիմայ աղբատ եմ և բոլոր ունեցածս չունեցածս աս ժամացոյցն է: Բայց կը յուսամ անանկ ժամանակ մը գոյ՝ որ կարենամ փոխարինել քու առատաձեւութեանդ և ազնիւ սրտիդ, և օգուտ մը ընել քեզի ու քու ընտանեացդ: Ո՛վ գիտէ, Աստուած որ զքեզ հոս բերաւ զիս մահուանէ ապատելու համար, կարելի է զիս ալ պատրաստեր է զքեզ երջանիկ ընելու:

Լըպրեանի (աս էր սպային անունը) վէրքը օրէ օր լաւնալու վրայ էր. բայց սիրտը կը մաշէր զբաղմունք մը չունենալնուհ համար: Ուստի Լուգովիկոս գնաց ժողովրդապետին աղաչեց որ իրեն քանի մը գաղղիերէն գիրք տայ. հիւանդն ալ, թէպէտ և աս գրքերը բոլոր դաստիարակութեան վրայ կը խօսէին, զամէն ալ յօժարութեամբ կարգաց: Եւ անոնց օգուտն ալ իմացաւ՝ ու ըսաւ. — Կարծեմ թէ ասոնք շատ օգտակար եղան ինձի, միտքս և սիրտս չտկելու: Աստուծոյ մասնաւոր

բարութեանը ցոյց մը կը սեպեմ, զիս ան պատերազմին շփոթութենէն հանելը ու աս միայնութեան մէջ բերելը, ուր ձեռքս այսպիսի ընտիր գրքեր ընկան, որոնք սորվեցուցին ինձի ճանճնալ զիս և շահել:

Աս միջոցիս գաղղիացի զինուորները գործածան հոս եկան, և շատ ուրախութիւն ունեցան երբոր տեսան Լըպրէօն իրենց առաջնորդը, զոր սրտանց կը պատուէին և կը սիրէին. Լուգովիկոսն ալ գովեստներով մեծցուցին, և բարեկամի պէս իրեն հետը կը խօսէին: Լըպրէօն յորդորուեցաւ ուրիշ հեռու քաղաք մը երթալ աւելի լաւ բժշկուելու համար. ուստի իր բարերարէն հրաժարելով սիմեց զինքը գրկին մէջ, և շնորհակալ ըլլալով այն չափ խնամակալութեանցը վրայ, վերջի խօսքը աս եղաւ. Մի՛ լար սիրելի Լուգովիկոս մի՛ լար, հիմա մէկզմէկ կը թողունք, բայց նորէն պիտի տեսնուաինք:

Բայց ուրիշ զօրագլուխ մը գեռ քիչ մը ատեն մնաց ան գեղը իր խմբովը, և երբոր երթալու եղաւ՝ ան գեղին մեծերը գանդրուենիի ծառերուն տակը ժողվեց, որոնց ետեւէն եկան

նաև խումբ խումբ կանայք և տղայք: Աս զօրագլուխը ալսացիացի ըլլալով լաւ կը խօսէր գերմաներէն. նախ գովեց գեղացիքը պղտիկ Լուգովիկոս սիրով ընդունելուն համար, որ իրեն հայրենակցաց օգտակար եղեր էր հօն, մանաւանդ ան վիրաւոր սպային. մենք ալ՝ ըսաւ, իրեն պատճառաւ ձեզի ներողամիտ կ'ըլլանք. գիտցած ըլլաք որ աս գեղս ուրիշ պարտք մըն ալ պիտի վճարէր պատերազմի համար. բայց ահա Լուգովիկոսին համար՝ զօրավարը ատ պարտքը կը վերցնէ ձեր վրայէն. և ինձի յանձնուած է որ ձեր վերակացուն յանձնեմ աս հրամանագիրը, որով միշտ ապահով ըլլաք:

Այսպէս ըսելով տուաւ թուղթը, ջաղացպանին և Լորենցիոսին ձեռքը սիմեց սիրով, թմբուկը զարնել տուաւ և զինուորները ճամբայ ելան:

Աս զօրավարին խօսքերը շատ տպաւորութիւն ըրին գեղացւոց վրայ. անոնք որ Լորենցիոսի կողմը բռներ էին՝ ուրախացան, իսկ Վրդգիոս և իր կուսակիցքը քիթերնին կախեցին:

— Կը տեսնա՞ք, ըսաւ գեղի վերակացուն, որ մեր աւագերէցը խելքով

կը խրատէր զմեզ և չէր խաբուած ,
ըսելով թէ Լուգովիկոսը մեզի օրհ-
նուծեան աղբիւր մը պիտի ըլլայ :

— Այնպէս է , այնպէս է՝ կանչեց
գեղացի մը . քրիստոնէականին սոր-
վեցուցածը իրաւ է . « Երանի ողոր-
մածաց զինորա ողորմութիւն գտցեն » :
Հոն կեցողները ձեռք զարկին աս խօս-
քերուէն , և շատերը կ'երգուըննային
որ անկէ վերջը աւելի չփախցընեն ո-
ղորմութեան գործ ընելու :

ԳԼՈՒԽ Ժ

Դատաստան մը .

ՉԽԱԴԱԴԱՐՈՒԾՆ եղաւ Հաստա-
տուեցաւ , և շատ օր զինուոր չէր տես-
նուեր գեղին մէջ . ամէնքը կ'ուրախա-
նային ան խաղաղութեան վրայ՝ որ
առջի թշուառութիւններէն ետքը ե-
կաւ : Բայց Լորենցիոսի գլուխը մեծ
գալիք փորձանք մը կար . վրան ամբաս-
տանութիւն ըրին թէ գեղին ճարտա-
րապետէն խել մը ստակ գողցեր է . և
դատաստանը աս կերպով եղաւ : Լո-
րենցիոս աս ճարտարապետին պարտէ-
զին մէջ շատ ծառ պատուաստեր էր ,
և որովհետեւ պարտէզին պատը ցած
և կզմինարով ծածկած էր , անոր
վրայ կը գնէր իր գործիքները , ու
գիւրուծեմամբ կ'առնուէր անկէջ : Ճար-
տարապետը ան կզմինարներուն տա-
կը խել մը ոսկի ստակ պահած էր ,
վախնալով որ չըլլայ թէ գաղղիացւոց
ձեռքը իյնայ :

Զինուորները երթալէն վերջը, գնաց
գանձը վերցնելու, բայց չգտնալով
կասկած ըրաւ Լորենցիոսին վրայ .
վասն զի, գիտեր նաեւ թէ Լորենցիոս
իր տանը վարձք վճարելու կարօտ մարդ
է: Ան կալուածապետին գրագիրէն
ալ իմացաւ. որ Լորենցիոս ոսկի ստա-
կով իր պարտքը վճարեր է եղեր. ասի-
կայ իրեն յայտնի ապացոյց մը սեպե-
լով անոր գողութեանը, ամբաստանեց
զանիկայ Վալտէնպէրկի գատաւորին՝
որ միանգամայն նոյն կալուածքին տե-
սուշն էր: Գրագիրը ցըցուց ճարտա-
րապետին Լորենցիոսէն առած ստակ-
ները, որ տեսածին պէս ուրախու-
թեամբ լեցուած կանչեց. — Ահ բուն
ասոնք են որ ինձմէ գողցեր էր:

Լորենցիոսի հարցուեցաւ, ան ալ
շահէ շիտակ իմացուց որ անոնք Լու-
գովիկոսին զգեստին մէջ կարողած գտը-
ւեր էին. ցըցուց ան գրքոյկն ալ ո-
րուն մէջ Յոհաննան կը գրէր ամէն
օրուան ծախած ստակը: Ետքը կնիկն
ալ կանչուեցաւ, որուն վկայութիւ-
նը ամէն կերպով երկանը խօսքին հա-
մաձայն ելաւ. գատաւորը ան գրքոյ-
կը լաւ մը քննելէն վերջը՝ ըսաւ. —
Շատ լաւ. բայց ո՞վ կրնայ ասպահովը-

նել թէ գուցէ աս խորամանկութիւնը
մտածած չըլլաք՝ պարտըկելու համար
յանցանքնիդ՝ թէ որ յայտնուելու
ըլլայ: Ետքը Լուգովիկոսն ալ կանչեց.
և անոր աս ստակներուն վրայօք ա-
մենեկն տեղեկութիւն չունենալ, Լու-
րենցիոսի գէմ՝ նոր վկայութիւն մը
եղաւ: Աս ամէն բանէն, տեսուչը՝ որ
խստութեան հետ նաեւ արդար մարդ
մըն էր, շատ շփոթեցաւ, չէր գիտեր
ամբաստանողին հաւատայ՝ թէ ճար-
տարապետին, և դատապարտութեան
վճիռ մը տայ Լորենցիոսին: Ուստի
տարակուսանքի մէջ թողուց բանը.
բայց ամէնուն մօքին մէջ՝ Լորենցիոս
և իր կինը գող մը սեպուեցան:

Աս գիպուածը բոլոր գեղը իմացաւ,
և ամէնուն խօսակցութեան նիւթ ե-
ղաւ: Եղիսաբէթ և Գորրատոս Լորեն-
ցիոսի զաւկըները շատ անգամ լալով
տուն կը գառնային, լսելով իրենց
ծնողացը համար թէ գող են:

Իրաւ որ Լորենցիոս և Յոհաննան
միշտ արդար և աշխատող սեպուած
էին, բայց իրենք ալ թշնամի ունէին,
և ան գեղին մէջ օտար ըլլալն ար-
դէն պատճառ մըն էր անոնց, որ կը
նախանձէին նաեւ ան գեղեցիկ կալու-

ածքին վրայ, զոր վարձեր էին. իսկ
Կղոզիոսը յուսալով որ աւելի աժան
ձեռք ձգէ զայ, չէր ուզեր աս առի-
թը փախցընել: Շատ ատենէ ի վեր
Ծածուկ կերպով կը զրպարաւոր զլո-
րենցիոս, բայց չիմայ սկսաւ ամէն
տեղ հրատարակել թէ խաբեբայ և
գող է: Ճարտարապետն ալ անոր խօս-
քերուն արձագանք կու տար, և կ'ը-
սէր թէ դատաւորը անիրաւութիւն
ըրաւ. վասն զի պետք եղած խտու-
թիւնը չբանեցուց:

Շատ գեղացի կնիկովք ալ նախան-
ձելով կ'ատէին Յոհաննան՝ անոր վրայ
երեցած կրթութեանը համար՝ որ ի-
րեն ծնողքը առեր էին քաղաքի մէջ:
Իրեն խօսուածքը և կերպը միշտ վայե-
լուչ էր, հագուստն ալ իր տեղին
սովորութեանը յարմար, ոչ աշխարհ
հարստութեամբ՝ որչափ կոկիկ վայե-
լութեամբ, որ գեղին բնակչաց հա-
գուստէն շատ լաւ կ'երևար: Ահա
բոլոր աս բաներուս համար նախան-
ձոտ աչքով կը նայէին վրան, և
թշուաւութեանց մէջ իրեն վրայ չէին
գլխար:

Իսկ Յոհաննան շատ անգամ արտմու-
թեամբ մէկկէ կը քաշուէր լալու հա-

մար, բայց Լորենցիոս ընդ հակառակն՝
իր անմեղութեանը վրայ վստահ ըլ-
լալով՝ կ'երթար կնիկը մխրթարելու:
Սիրելի Յոհաննա, ըսաւ մէկ իրի-
կուն մը, նայէ լուսինը ինչպէս լոյս
կը ձգէ մեր վրայ. ահա ան սև ամ-
պը զինքը կը ծածկէ չիմայ, բայց
վայրկեան մը սպասէ՝ կը տեսնես որ
լուսինը առջինէն աւելի լուսաւոր կ'ե-
րենայ: Այսպէս պիտի ըլլայ մեր ան-
մեղութիւնն ալ. չիմայ զմեզ զրպար-
աւելով՝ իբր թէ ամպով մը կը ծած-
կեն, բայց վերջապէս պիտի յաղթէ
լոյսը, վասն զի Աստուած պիտի
ցրուէ ան Թանձր շուքերը որ մար-
դիկ մեր վրայ ձգեցին:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

Իրաւ գտնադնին .

ԿԻՐԱԿԻ առաւօտ մը Լորենցիոսի և Յոհաննան ժամ գնացին՝ ինչպէս որ սովոր էին . գեղեցիկ աշնան առաւօտ մըն էր, տղաքը կը ցաթկուտէին ուրախութեամբ . բայց մայրը շատ տխրած էր տեսնալով, որ քովէն անցողներէն շատերը բարկացած աչքով մը կը նայէին վրան : Ժամը ջերմեռան դուժեամբ աղաչեց Աստուծոյ, որ ինայէ իրենց ու չթողու որ երկայնատեն գողի անուռով նախատուած մնան :

Ի դարձին տեսան որ իրենց գրանը առջև փառաւոր կառք մը կեցեր էր չորս ձիով : Մէկ քանի գեղացիներ՝ որոնք Յոհաննայէն առաջ անցեր էին, սկսան կանչել . — Ահա մեր գաւառապետին կառքն է . փառք Աստուծոյ՝ վերջապէս դարձաւ : Վալ-

տէնպերիկ խաթունը Լորենցիոսի գրանը առջև հասեր էր . քովը ալ նստեր էր ուրիշ կին մը ապնուական գէմքով : Լուգովիկոս տեսածին պէս զան խաթունը, կայծակի պէս թռաւ վիզը փաթթութեցաւ կանչելով . — Ո՛հ, մայր իմ, անուշիկ մայր իմ, ան ալ զինքը թեւորուն մէջ գրկելով, արցունքովը կը թրջէր ու կու լար . Լուգովիկոս ալ ուրախութենէն սկսաւ լալ : Այս տեսարանը տեսնող գեղացիները սրտերնին ելած կը նայէին, ոմանք կը մեմուային ըսելով . — Որո՞ւ մօքէն կրնար անցնիլ թէ ատ խեղճ տղան ասանկ ազնիւ մայր մը ունենայ :

Ժողովուրդը երթալով կը դիպուէր, Վալտէնպերիկ խաթունը սենեակ մը տարաւ Լուգովիկոսը իր մօրը հետ, որ այլալուծութենէն կենալու ուժ չունենալով ընկաւ նստարանի մը վրայ . և սրտէն պարծենալով մը տղուն վրայ կը նայէր, ու կ'ըսէր . — Ո՛հ, ինչպէս մեծցեր, ընդնացեր, կտրիճցեր ես . և աչքը կը պարտցունէր վրան՝ կը դիտէր, թէ ինչպէս մաքուր հագուած էր . վասն զի նոր շինած էին հագուուտը, կապոյտ վերարկու մը, բանուած վզնոցն ալ փայլուն ճերմակ : Մայրը

հազար ու մէկ հարցմունք ընելով՝
չէր կշտանար զարմանալէն և ուրա-
խութենէն, որ ժամանակը լաւ անցու-
ցեր էր:

Մէյ մը կը պատմէր իր քաջած ցա-
ւը՝ երբոր չգտաւ զինքը պանդոկին
մէջ. և երկանը տրտմութիւնը որդ-
ւոյն կորսուելուն վրայ, մէյ մըն ալ
կը դառնար ուրախութիւնը յայտնե-
լու: Երկուքն ալ անանկ երջանկու-
թեան մէջ էին, որ բոլոր աշխարհ ա-
չուրնուն չէր երևնար: Լորենցիոս և
Յոհաննան բան մը չէին հասկընար ա-
նոնց խօսքէն, որովհետև գաղղիերէն
կը խօսէին, բայց իրենց շարժուած-
քէն նայուածքէն կ'իմանային թէ ինչ
երջանկութեան մէջ են:

Վալտէնպէրկի խաթունը դարձաւ
Լորենցիոսի և անոր կնոջը, ու յայտ-
նեց սրտին ուրախութիւնը այնպիսի
մարդավար վարձուորներ ունենալուն.
վերջը իմացուց որ ան իրենց խեղճ
կարծած Լուդովիկոսը, աշխուհական
տան մը զաւակ էր:

Մայրը կը բնակէր Փրակա, ուր որ
կը կենար Վալտէնպէրկի խաթունը
և անոր էրիկը. իրենց տանը վերա-
կացուն հրաման առած էր որ քաղ-

քին մէջ ինչ որ հանդիպի՝ իմաց տայ
իրենց, անոր համար գրեց գաղղիացի
տղուն զգեստի մէջ գտնուած ստակ-
ներուն պատմութիւնն ալ: Վալտէնպէր-
կի խաթունը դեռ չէր ճանչցած Լու-
դովիկոսի մայրը. վասն զի քաջուած
առանձնական կեանք մը կ'անցնէր բայց
բերնէ բերան աս պատմութիւնը պատ-
մուելով՝ կոմսուհւոյն ականջը հասաւ,
չուտ մը վաղեց գնաց Վալտէնպէրկի
խաթունին, և կարգաց անոր վերա-
կացուն գրածը, որուն թղթին մէջ
որոշ գրած էր տղուն մօրը անունը,
տղուն կորսուած օրը և ստակներուն
ճիշտ թիւը: Կոմսուհին չտարակուսե-
ցաւ որ գտնուած տղան իրենն է, և կը
վառէր սիրտը կարօտուն՝ թէ երբ
պիտի տեսնայ. բայց չէր համարձակե-
ր ան ճամբորդութիւնը ընելու, վասն
զի գաղղիացի զօրքերը ան կողմերը
բռնէր էին: Ան ատենը Վալտէնպէրկի
պարոնը ըսաւ. — Ս, չա ես կնոջս հետ
իմ բերգս պիտի դառնամ. թէ որ կ'ու-
զես քանի մը օր անցընելու մեր հետը,
ես միատեղ կը տանիմ, և ամենեւին
վտանգի մը չես հանդիպիր. կոմսու-
հին մեծ ուրախութեամբ ընդունեցաւ
աս հրաւերքը, և գացին:

— Կը տեսնա՞ք, ըսաւ Վալտէնպէրկի խաթունը, աս ստակները պատճառ եղան որ Լուգովիկոս մօրը դառնայ. թէ որ աս ձախող կասկածը ձեր վրայ չըլլար, ո՞վ գիտէ կոմսուհին դեռ որչափ ատեն իր զաւակը պիտի չտեսներ: Ո՛հ, կանչեց Յոհաննան, աս ուրախութիւնս ինձի մոռցընէլ տուաւ քաշած ամօթս:

Վալտէնպէրկի խաթունը ականարկելով խմացուց կոմսուհւոյն, որ երթալու ատեն է. ան ալ ոտք ելաւ և սիրալիր խօսքերովը իր շնորհակալութիւնը յայտնեց: Ան ատենը Յոհաննան գնաց շուտ մը որ ան ստակներուն մնացածը դարձընէ՝ Լուգովիկոսին մօրը տայ, բայց անիկայ պատասխանեց. — Ատ բանդ մի հոգար, իմ առջի հոգս պիտի ըլլայ փոխարինելու զաւակս վրայ ցըցուցած ձեր խնամքը:

Եղիսաբեթ և Գորրատոս գնացին Լուգովիկոսի ճերմակեղէններուն և զգեստներուն կապոցը բերին. բայց Լուգովիկոսի վրայ տխրութիւնը պատեց. աչքերէն շատ արցունքներ թափելով բաժնուէլու բարեւը տուաւ Լորենցիոսի ու բոլոր ընտանեացը:

ամէնն ալ հետը կու լային, կոմսուհին ալ նորէն սիրաւ շարժած, — Ահա ըսաւ Յոհաննային, նոր ցոյց մըն ալ ձեւ սիրոյն որ ունեցեր էք տղուս վրայ: Վալտէնպէրկի խաթունը կը ջանար միտթարել Յոհաննան ու տղաքը. — Մի լաք, ըսաւ, Լուգովիկոս ձեզ բոլորովին չթողուր, ինձի հետ Վալտէնպէրկ պիտի բնակի, հոն կրնաք տեսնալ զինքը շատ անգամ:

Լուգովիկոս վերջի այցելութիւնը ընելէն ետեւ ժողովրդապետին շնորհակալ ըլլալով իրեն խնամոցը, դարձաւ մտաւ կառքը ու դէպ ի Վալտէնպէրկ սկսան երթալ:

ԳԼՈՒԽ ԺԲ

Վարձք և պատիժ.

ԼՈՒԴՈՎԻԿՈՍԻ մայրը Վալաէնպէրկ գնաց բնակեցաւ. երկին ալ հաշտութիւն եղածին պէս դարձաւ հոն եկաւ: Զպատմուիլի ինչ ուրախութիւն զգացին իրենք՝ երբոր այնչափ երկար ատեն բաժնուելէն վերջը մէկմէկ գլտան: Աս առջի վայրկեանները անցընելէն ետեւ՝ սկսան մտածել թէ ինչ փոխարէն ընեն Լորենցիոսի:

Կոմսը ու կոմսուհին թէպէտ Գաղղիա իրենց ունեցածները կորսնցուցեր էին, բայց գեռ Անգլիոյ մէջ շատ հարուստութիւն ունէին. և որովհետեւ կոմսուհին իր անդին քարերը ադատեր էր. բացաւ արկղիկը ու ըսաւ. — Առաջ յանձն առեր էի բոլոր աս գոհարները տալու որդիս գտնալու համար, իսկ հիմայ Լորենցիոսի ու Յոհաննային փոխարէն՝ գոնէ ասոնց մէկը տամ, իմ

Լուդովիկոսիս վրայ ցըցուցած գուլթեր նուն համար: Վալաէնպէրկի պարոնին աղաչէնք, ան պզտի երկիրը՝ որն որ վարձու բաներ է ու կ'աշխատի մէջը ան խեղճ՝ մարդը, մեզի ծախէ. մենք ալ իրեն պարգևենք: Շատ լաւ ըսաւ կոմսը ուրախութեամբ. որովհետեւ իրենք պաշէցին մեր զաւակը, որ ամէն գոհարներէն աւելի թանկագին է մեզի:

Վալաէնպէրկի խաթունը արգէն կը փափագէր ձեռք ձգել ան գոհարը՝ որ մատնի շինած էր. և անոր արժէքը կաշուածքին կէս գինն էր, մնացած կէսին համար ալ կոմսուհին քանի մը ուրիշ ադամանգներ վրան աւելցուց: Բայց Վալաէնպէրկի պարոնը ըսաւ. — Անանկ չըլլար, նայեցէք ես ինչ կ'ըսեմ. գուն աս մատնին կնկանս կուտաս՝ որովհետեւ կը փափագի, և քու յիշատակդ իր քովը կը մնայ. ես ալ միշտ Լորենցիոսի կը թողու՛մ ան երկիրը որ բանեցնէ, միայն կէս վարձք առնելով իրմէ ասկէ վերջը: Եւ այս պէս ինքը իբրեւ իրեն ստացուածքը սեպելով ան գետնը, կրնայ հանգրտութեամբ ապրիլ և ընտանեացը պէտք եղած ապրուստը հանել: Կոմսն ալ կոմսուհին ալ աս առաջարկութեանը

շատ հաւնեցան. ուստի գաւառապետը կանչեցին որ գրի վրայ առնէ աս բանս:

Վալտէնպէրկի խաթունը կ'ուզէր կանչել Լորենցիոսը, բայց կոմսուհին ըսաւ. — Աւելի լաւ է որ ես իրեն երթամ երկանս հետ, աս լուրը տալու համար: Ան տառնը Վալտէնպէրկի պարօնը ըսաւ, — Իրաւյնէ դուք չէ թէ միայն տալը՝ հասաւ աղնուականութեամբ ապուս կերպն ալ գիտէք. ուրեմն մենք ալ հետեւինք կու գանք:

Շուտ մը ձիերը լծուեցան, ճամբայ ելան. երբոր հոն հասան, Լուդովիկոս շուտ մը ուրախութեամբ կ'առքէն դուրս ցառեց, և Լորենցիոսի հանեց ցըցուց պայմանագիրը. ան պատուական մարդն ալ զարմանքով մը կարդաց և չի երախտագիտութեամբ աչքը երկինք վերուց:

Վալտէնպէրկի պարօնը ըսաւ. — Ահա տես մէկ խեղճ կորսուած տղու մը վրայ ունեցած գութը՝ ինչպէս կ'ապահովցնէ թէ քեզի և թէ քու որդւոցդ հաստատուն բնակութիւն մը: — Լաւ գործը, կրկնեց Վալտէնպէրկի խաթունը, ոչ երբեք անվարձ կը մնայ, բայց վարձքը աս աշխարհիս վրայ ինչ որ ըլլայ, անդիւր աշխարհքը շատ աւելի մեծ է:

Իսկ գեղին բնակիչքը չէին կրնար զարմանքէն դադրել, տեսնելով տէրը որ իր խեղճ վարձուորին այցելութեան եկեր է: Ճարտարապետին կնիկն ալ կ'ըսէր երկանը. — Թէ որ աս ամէն բանը առաջուցմէ գիտնալու ըլլայինք, այնչափ կը բռնադատէինք Լորենցիոսը՝ որ գաղղիացի տղան մեզի կը յանձնէր, և անոր ամէն հոգը մեր վրայ կ'անցնէր:

Ան տառնը ճարտարապետը տեսնելով որ վարձուորին գէմ ըրած գողութեան ամբաստանութիւնը անօգուտ և շատ անիրաւ գործ եղաւ, գնաց իրեն ու զղջալով յայտնեց ըրածը, և երգուընցուց որ ներքէ իրեն: Եւ անկէ վերջը սկսաւ Կորդիոսին վրայ կասկածել՝ որ ինչուան ան տառնը իր ամենէն մեծ բարեկամը սեպած էր:

Վալտէնպէրկի գառաւորին գնաց ու իմացուց՝ որ գողցուած ստակին վրայօք նոր ամբաստանութիւն մը պիտի ընէ:

— Կարծեմ թէ նորէն անխելք բան մը պիտի ըլլայ, ըսաւ գառաւորը, ինչպէս որ խեղճ Լորենցիոսի վրայ ըրեր՝ առջի անգամ. ըսէ նայինք:

Ճարտարապետը սկսաւ խօսիլ. — Եր-

բոր գաղղիացիք մեր գեղը մտան, ես ինք զինքս կորսնցուցած՝ չէի գիտեր ինչպէս բաներս կարգի դնեմ: Կղո- գիտսին խորհուրդ հարցուցի, զինքը ճարտար մարդու մը տեղ գնելով. ան ալ ինձի խրատ տուաւ՝ թէ ստակդ պարտեզին մէջ պատի մը քարի տակ պահէ աս գիշեր, անկէ ոչ ոք կրնայ առնել. իսկ թղթերը թող իրենց տեղը, թշնամիները չեն առնէր զանոնք: Աս խորհուրդին շատ հաւնեցայ և ըսածին պէս ըրի. կէս գիշերուէն՝ երբ ամէնքը կը քնանային, կամաց կամաց պարտեզը իջայ կանթեղով մը, որովհետեւ ստակը պահելու համար լոյս հարկաւոր էր: Ան վայրկեանէն սկսած՝ գիշեր ցորեկ պահած ստակներս կը մտածէի. ու հազիւ թէ գաղղիացիք ճամբայ ելան մեր գեղէն, մէկէն գնացի որ առնեմ ստակներս. մէյ մ'ալ ձիւն եկաւ գլխուս երբոր հոն բան չգտայ:

Բոլոր գիշերը աչքս չկրցայ գոցել, և առաւօտուն մէկէն վազեցի դրացի Կղոգիոսիս, արթնցուցի և գլխուս եկած փորձանքը պատմեցի իրեն: Ան ատենը հարցուց տեսուչը, Կղոգիոս քեզի ի՞նչ ըսաւ: Ահաւ ինձի բարկանալ, և ցաւակից ըլլալու տեղը կը նա-

խատեր ու կ'ըսէր. — Առջափ անխել- քութիւն կ'ըլլայ մի եղեր՝ որ հետդ ճրագ առնես, չես գիտեր որ ամէնքը կրնային տեսնալ զքեզ. ուստի զարմանք չէ որ ստակներդ գողցուած ըլլան: Բայց նայէ. միտքս կու գայ որ Լորենցիոս ծառերը պատուաստելու ատեն միշտ պարտեզին պատին մօտէրը կը կենար, և հոն բան մը չուներ ընելիք. հաւատայ ինձի անիկայ պիտի ըլլայ գողը, ես թէ որ քու տեղդ ըլլայի՝ շակէ շիտակ զինքը կ'ամբաստանէ. բայց կ'աղաչեմ որ ուրիշի չիմա- ցընես թէ աս խորհուրդը ես տուի քեզի:

Ան ատեն սկսաւ ինքն իրեն ըսել դատաւորը. — Զըլլայ թէ ան գէշ և նախանձոտ մարդը, Լորենցիոսէն վրեժ առնելու համար մտածած ըլլայ, զինքը՝ գեղէն վաճնտելու և իր գետինն ալ առնելու:

Վերջը դարձաւ դատաւորը հարցուց. — Սոս կասկածդ իմացուցեր ես մէկ ուրիշի մը:

— Քաւ լիցի, կանչեց ճարտարապետը, միշտ Կղոգիոսին վրայ վստահ եղեր էի. միայն չիմայ սիրտս վախ ինկաւ, և չեմ ուզեր որ ինքը գիտնայ՝ թէ ես

զինքը ամբաստանած ըլլամ. կ'աղաչեմ ամենեւին բան մը չըսէք իրեն:

— Շատ լաւ. դու ասկէ ետքը ամենեւին մի խօսիր. ես զքեզ կանչել կուտամ երբ ատենը գայ:

Դատաւորը լաւ կը շանչնար որ կը զոգիտը անդգամ մարդ մըն է, գինեմոլ, խաղցող, մսխող և ամէն չարութիւն հնարող. մտածեց որ կամաւ ճարտար պետին իրաւ տուած ըլլայ ստակը պարտէջը՝ պաշելու, որ ինքը անկէ գողնայ: Ուստի իր գրադիրը կանչեց ծածուկ պատմեց իրեն աս գիպուածը, պատուիրելով որ ետեւէ ըլլայ իմանալով՝ թէ արդեօք Վլոդիս ստակ խարճէր է:

Քանի մը օրէն վերջը գրադիրը իրեն պատմեց. — Վլոդիս բոլոր գիշերը գիշերտուն մը անցուցեր է խալ խաղալով, և շատ ստակ կորսնցնելով, և պարտքեր ոսկի ստակով վճարեր է. ահա աս երկու ոսկին ալ որ բաղդով մը ձեռք ձգեցի, ճարտարապետին ըսածներուն նման են:

Դատաւորը շուտով Վլոդիսը կանչել տուաւ, և յայտնեց իրեն վրայ եղած կասկածը: Վլոդիս սկսաւ բարկանալ, և գանգատել թէ իրեն պէս

արդար մարդուն վրայ այնպիսի կասկածներ կ'ընեն. աս միայն կը խոստովանէր թէ ան ոսկի ստակները ուրիշ ստեղծի հետ փոխեր էր, բայց կ'ուրանար գողցած ըլլալը:

— Աս կրնայ ըլլալ, կրկնեց դատաւորը, և մէկ խօսքով կրնաս զքեզ արգարացընել. միայն աս ըսէ ինձի, թէ ոսկին ցաւիւր ան ոսկիները:

Աս հարցմունքէն Վլոդիս տակն ու վրայ եղաւ, գոյնը նետեց և չկրնալով կերպով մը հանդարտել, ստիպուեցաւ կամայ ակամայ գողութիւնը խոստովանելու: Մէկէն դատապարտեցաւ, որ ստակը վճարէ և քանի մը ամիս բանալը կենայ:

— Ահա այսպէս կ'ըլլայ, ըսաւ ճարտարապետը, ան մարդուն՝ որ ստակին յարգը չի յատէ. աշխատիլ չուզեր, կը խաղայ կը խաղայ և կը սկսի գողնալ: Մոլութիւնը միշտ գէշ պտուղներ կը բերէ, միայն առաքինութիւնը և արգարութիւնը կրնան զմեզ երջանիկ ընել: Լորենցիոսի անմեղութիւնը իմացուեցաւ, և բոլ յանցանքք ամէնուն յայտնի եղաւ. անիկայ իր առատաձեռնութեանը և անողականութեանը վարձքը կ'առնու, դուն ալ կը պատժուիս

քու խարդախութեանդ համար:

Կլորդիոս արդէն շատ պարտք ունէր, պէտք եղաւ ունեցածը չօւնեցածը ծախել. և այսպէս ողորմելի թշուառութեան մէջ ինկաւ: Շատ անգամ իրեն տղաքը եկան Լորենցիոսի գրանը առջև կտոր մը հաց մուրալու. և գեղացիքը կ'ըսէին. — Ահա տեսէք ի՞նչ շահեցաւ Կլորդիոս իր գողութեամբը, իր չարութեամբը, և մանաւանդ Լորենցիոսի գէմ ըրած անգթութեանը համար:

ԳԼՈՒԽ ԺԳ

Հարիւրապետը.

ՎԱՏԵՆՊԵՐԿԻ պարոնը և իր կնիկը շատ մեծ բարեկամութիւն էին կապեր կոմսին և կոմսուհւոյն հետ. և աս բարեկամութիւնը հաստատուած էր իրենց ազնիւ սրտին վրայ: Թէպէտ եւ արդէն խաղաղութիւն եղած էր, բայց քշուածները դեռ չէին կրնար մոռնել իրենց չայրենիքը. մանաւանդ որ քիչ ատենէն նորէն պատերազմ սկսաւ ան մօտ տեղուանքը. և Վալտէնպէրկի պարոնը և կնիկը աղաչեցին իրենց բարեկամներուն՝ որ հոն իրենց քովը կենան, մինչև յարմար ժամանակ գայ երթալու:

Մէկ օր մը, գաղղիացի սպայ մը ան դռնակը եկաւ քանի մը հեծեալ զինուորներով, և ուղեց տեսնալ Վալտէնպէրկի պարոնը: Ամէնքը զարմացեր էին անոր գալուն. իսկ Լուգովի.

կոսի ծնողքը մեծ վախի մէջ էին՝ որ չըլլայ թէ զիրենք բռնէ ու Քաղղիա դրկէ։

Գեղեցիկ տեսքով մարդ մը, ոսկիէ բանած նշանով, եկաւ սրահը մտաւ. Լուդովիկոս տեսաւ չտեսաւ, մէկ ուրախութեան ձայն մը վերցուց. ու մէկէն անոր գիրկը վաղեց։ Քաղղիացին ան սպայն էր որ ինքը վերաւորուած գտեր էր տըմուտ երկրին վրայ. հիմայ աս սպայն իր գընդովը ան գեղին մօտ անցնելու առեն, բոլոր գիշերը շատ քալեր էր որ իր պզտի բարերարը մէյ մ'ալ տեսնայ. զինքը հոն չգտնալով Վալաէնպերկ եկեր էր. կրկին ու կրկին անգամ պագաւ Լուդովիկոսը, և պատմեց անոր ծնողացը՝ թէ որչափ պարտական է շնորհակալ ըլլալու անոր։ Վալաէնպերկի պարօնը հրամցուց զինքը որ քանի մը օր հոն մնայ։ — Բայց սպայն պատասխան տուաւ, թէ պէտք է որ առենին ես իմ գնդիս քով գտնուիմ, սակայն կը յուսամ որ քիչ առենէն նորէն դառնամ և աւելի երջանիկ վիճակի մէջ գտնամ իմ պզտի բարեկամս։

Եւ աս խոստումներն վրայ կեցաւ. վասն զի քիչ առենէն խաղաղութիւն

ըլլալով նորէն Վալաէնպերկ դարձաւ, ու Լուդովիկոսի ծնողացն ալ ազատուլ թեան հրամանագիր մը բերաւ, որով Քաղղիա կարենան մանալ, և իրենց կալուածքը առնել։ Աս շնորհքը սպայն իրեն ազգականնացը ձեռքով առեր էր։ Եւ ահա աս կերպով բարութեանը փոխարէն վարձքը եղաւ։

Սպայն, Լուդովիկոս և ծնողքը մէկ տեղ գացին ան գեղը, ուր որ օգնուլ թիւն գտեր էր. ետքը գնաց Ժուլովըր. դապետին ալ և իրեն խել մը գաղղիէն գրքեր տուաւ՝ գեղեցիկ կազմով. ջաղացականին խել մը կտաւ պարգևեց, իսկ կնիկանը Ժապաւէն և բարակ կտաւ ներ, և մեծ ծրար մըն ալ բարակ ճերմակեղէններու Խոհանային և որդւոցը։

Բայց իրեն մեծագոյն ուրախութիւնն ան եղաւ որ կրցաւ Քաղղիա տանել կոմսը և կոմսուհին ու իր պզտի բարեկամը։

Լուդովիկոս իրեն մեծ երջանկութիւն սեպեց քանի մը տարի գեղի մէջ անցուցած կեանքը. ան բնակութիւնը չէ թէ միայն զինքը ուժովուցուց, այլ նաև սիրտը կրթեց և միտքը բացաւ։ Լորենցիոսին բարեպաշտ սովորութիւնն որ առաւօտ իրիկուն Աս-

տուածոյ աղօթք կը մատուցանէր, ան տուած գասերը թէ որչափ գէշ է չար գործը. թէ ինչպէս պէտք է համբերել հանդիպած վշտայ, թէ մեր յոյսը պէտք է բոլորովին Աստուծոյ վրայ դնել. նոյնպէս աւագերէցին խելացի խրատները, և աստուածային պաշտամանց միշտ ներկայ ըլլալը: Աս ամենայն բանը Լուգովիկոսի սրտին մէջ առաքինութիւնը և հաւատքը կենդանի պահեցին. գեղացւոյ կեանքին վարժերով, սորվեցաւ թէ ինչպէս քիչ բան բուսական է մարդու, գոհ և աւուղջ ապրելու համար. ուստի զեղխութեանց և փափկութեանց պատճառները իրեն միշտ անշնորհք երեցան:

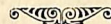
Գիւղական կեանքը իրեն սիրելի էր եղած, անոր համար շատ հաճեցաւ իրենց դիւկին, չէ թէ ազուոր զարգարած ըլլալուն համար, այլ այգիներով դաշտերով չորս դիէն կանաչով և դալար անտառներով պատած ըլլալուն. իր մեծ ուրախութիւնն էր բնութեան հրաշալիքը քննել և անոնց մէջ Աստուծոյ մեծութիւնը փառաւորել: Կ'ուրախանար որ աղբատներու հետ կը տեսնուի և զանոնք մօտէն կը ծանցնայ, գիտնալով որ շատ ազնիւ մարդիկ

կ'ըլլան հիւղերու մէջ ալ: Շատ անգամ իր աս զգացմունքները իմանալով հայրը զինքը կը գովէր. — Վեհանձնութեան սէրը, կ'ըսէր տղուն, մարդուս սրտէն շատ հեռու է, անոր համար մեր հպատակներն ալ մեր օրինակին կ'ուզեն հետեւիլ. ասկէց առաջ կու գայ ամենայն անկարգութիւն և մեր դարերուն մոլորութիւնները, որոնց դեղ ընելու համար պէտք է որ՝ մենք ալ դառնանք բնութեան պարզութեանը, և ասով խաղաղենք անոնց տգիտութիւնը, և մենք աւելի հանգարտ ու երջանիկ ապրինք:

Կոմսուհին ալ նոյնպէս կը մտածէր, և զարմանալով Լուգովիկոսին վրայ երեցած Աստուծոյ նախախնամութեանը, կ'ըսէր. — Աստուած վերուց ինձ մէ Լուգովիկոսը, որ ետքը աւելի խելացի ու առաքինի դարձրնէ ինձի: Մէկ թիթեռնիկ մը, մէկ պզտի թռչուն մը՝ անանի փոփոխութեան պատճառեղան, որ չէ թէ միայն տղուս՝ այլ շատերուն ալ օգուտ տուին: Այսպէս ազնիւ կարիճ սպայ մը, մահուան վտանգէն մեծ դժուարութեամբ՝ կ'աղաթի. Լորենցիոսի խելճ՝ և պարկեշտ ընտանիքը աւելի հանգիստ վիճակի մը կը

Հասնի, ջաղացական առատապէս կը վարձատրի. մենք ալ արձակ համարձակ կը գաւանջ հայրենի երկիրնիս, մեր պապերուն թողուցած ճոխութիւնը հանգիստ սրտով ժառանգելու: Ո՛հ, քանի, քանի անգամ գլխուս եկած փորձանքներուն համար նեղութիւնը ծանրացեր է վրաս, բայց ետքը ճանչցեր եմ՝ որ խմստուն և անբաւ կարողութեան տէր մէկը, ծածուկ կերպով աս ամէն բան կարգի կը դնէ, ամենուն վերջը գէպ ի բարին ուղղելով: Մեր վիճակին ամէն փոփոխութեանցը մէջ՝ աս բարի հաւատքը մեզի ճամբու գաւաղան մը պէտք է ըլլայ. անոր վրայ երգութիւնք, և քաջութեամբ ճամբանիս առաջ տանելով, կարենանք աւելի լաւ աշխարհ մը հասնելու:

ՅԱՆԿԳԼԽՈՅ

ԳԼ. Ա.	Կորսուած տղայ մը . . .	5
ԳԼ. Բ.	Գիշեր մը	10
ԳԼ. Գ.	Մօր մը սրտմաշուէք . . .	15
ԳԼ. Դ.	Գեղին բնակիչք	24
ԳԼ. Ե.	Ժողովրդապետ	29
ԳԼ. Ջ.	Գեղջիկական կեանք . . .	38
ԳԼ. Ե.	Հոգ և Միեթարութիւն .	45
ԳԼ. Ը.	Օտարական զինուորներ .	54
ԳԼ. Թ.	Վիրաւորուած սպայ մը .	59
ԳԼ. Ժ.	Դատաստան մը	69
ԳԼ. ԺԱ.	Իրար գտնալին	74
ԳԼ. ԺԲ.	Վարձք և պատիժ	80
ԳԼ. ԺԳ.	Հարեւրապետը	89

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱՅ
Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՍԱՅԵԱՆ
ԱՇՈՒԿԵՐՏ
ՈՒՓԱՅԵԼԻՄՑ ԳՐԱԺԱՐԱՆԻՆ

50

7